

Skupina na visokoj razini za nediskriminaciju, jednakost i raznolikost

Podskupina za podatke o jednakosti

Smjernice o prikupljanju i upotrebi podataka o jednakosti na temelju rasnog ili etničkog podrijetla

EUROPSKA KOMISIJA

Glavna uprava za pravosuđe i zaštitu potrošača

Uprava D – Jednake mogućnosti, ravnopravnost i građanstvo Unije

Odjel D1 – Nediskriminacija i koordinacija Roma

Europska komisija

B-1049 Bruxelles

Smjernice

o prikupljanju i upotrebi podataka o jednakosti na temelju rasnog ili etničkog podrijetla

Komisija zahvaljuje Agenciji EU-a za temeljna prava (FRA) na njezinu opsežnom doprinosu razvoju ovih smjernica, koji se temelji na širokom rasponu njezina znanja i stručnosti

Rukopis dovršen u rujnu 2021.

PDF	ISBN 978-92-76-40982-3	doi: 10.2838/673404	DS-01-21-144-HR-N
-----	------------------------	---------------------	-------------------

Luksemburg: Ured za publikacije Europske unije, 2021.

© Europska unija, 2021.

Politika ponovne uporabe dokumenata Europske komisije uređena je Odlukom Komisije 2011/833/EU od 12. prosinca 2011. o ponovnoj uporabi dokumenata Komisije (SL L 330, 14.12.2011., str. 39.). Osim ako je navedeno drukčije, ponovna uporaba ovog dokumenta dopuštena je u skladu s licencijom Creative Commons Attribution 4.0 International (CC-BY 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>). To znači da je ponovna uporaba dopuštena pod uvjetom da se navedu odgovarajući podaci o autorstvu i naznače sve izmjene.

Smjernice o prikupljanju i upotrebi podataka o jednakosti na temelju rasnog ili etničkog podrijetla

Sadržaj

Preambula.....	7
Kontekst i svrha ovih smjernica	8
Potreba za podacima radi donošenja informiranih političkih odluka.....	9
O konceptu „rasnog ili etničkog podrijetla”	10
Što su „podaci o jednakosti”?	11
Svrha i struktura smjernica	12
1. Mapiranje postojećih izvora podataka koji pružaju informacije o rasnom ili etničkom podrijetlu (uključujući primijenjene kategorije i njihove temeljne definicije).....	15
Obrazloženje	15
Smjernice	15
Primjeri nacionalne prakse	17
2. Provedba procjene potreba (potencijalnih) korisnika podataka razvrstanih prema rasnom ili etničkom podrijetlu.....	17
Obrazloženje	17
Smjernice	18
Primjeri nacionalne prakse	18
3. Usklađivanje definicija, klasifikacija i kategorizacija povezanih s rasnim ili etničkim podrijetlom i uključivanje podataka o rasnom ili etničkom podrijetlu u ankete EU-a i nacionalne ankete	20
Obrazloženje	20
Smjernice	21
Primjeri nacionalnih praksi	23
Primjeri na temelju pristupa koje tijela za jednakost primjenjuju kako bi se poboljšala usklađenost.....	24
4. Prikupljanje i upotreba podataka o jednakosti uz potpuno poštovanje Opće uredbe o zaštiti podataka EU-a i nacionalnih pravila o zaštiti podataka	25
Obrazloženje	25
Smjernice	25
Primjeri nacionalne prakse	27
5. Prikupljanje informacija (način prikupljanja informacija) o samoidentifikaciji na temelju „rasnog ili etničkog podrijetla”	28
Obrazloženje	28
Smjernice	29

Primjeri nacionalne prakse	32
Primjeri iz anketa Agencije za temeljna prava (FRA)	34
6. Upotreba zamjenskih informacija pri prikupljanju podataka o rasnom ili etničkom podrijetlu (kad samoidentifikacija nije moguća)	36
Obrazloženje	36
Izazovi.....	36
Smjernice	37
Primjeri nacionalne prakse	38
7. Prikupljanje podataka o iskustvu diskriminacije na temelju etničkog/rasnog podrijetla u ključnim područjima života	38
Obrazloženje	39
Smjernice	40
Primjeri nacionalne prakse	42
Primjeri iz anketa FRA-e	43
8. Osiguravanje dostatnih proračunskih sredstava za redovite ankete na temelju kojih se prikupljaju podaci o jednakosti u pogledu rasnog/etničkog podrijetla, posebno kad administrativno prikupljanje podataka nije moguće.....	44
Obrazloženje	44
Smjernice	44
Primjeri nacionalne prakse	45
Daljnja etička razmatranja za potrebe prikupljanja podataka na temelju rasnog ili etničkog podrijetla.....	46

Preambula

„Europska unija odbacuje teorije kojima se pokušava utvrditi postojanje različitih ljudskih rasa. Korištenje izraza ‚rasno podrijetlo‘ (...) ne podrazumijeva prihvaćanje takvih teorija¹.“

Rasno i/ili etničko podrijetlo **društveni su konstrukti** i kao takvi su slabi pokazatelji genetske raznolikosti čovječanstva². Iako se neki pojedinci izjašnjavaju kao „bijelci“ ili „crnci“, rasizam i rasna ili etnička diskriminacija često proizlaze iz načina na koji društvo kategorizira pojedince s obzirom na rasno podrijetlo.

Ideje o rasi i rasnom podrijetlu ljudima se često pripisuju ili nameću, a kategorizacija pojedinaca ili skupina na temelju rase može negativno utjecati na njihova iskustva i način na koji se prema njima postupa. Ljudi se samoidentificiraju na različite i složene načine, koji se mogu, ali i ne moraju preklapati s društvenim konstruktima rase ili rasnog podrijetla³.

U [Načelima i preporukama UN-a za popise stanovništva i stanova u pogledu etničke pripadnosti](#) (točka 4.184.) etničko podrijetlo široko je definirano kao koncept „koji se temelji na zajedničkom razumijevanju povijesti i teritorijalnog (regionalnog i nacionalnog) podrijetla etničke skupine ili zajednice te na kulturnim karakteristikama kao što su jezik ili vjera. Čimbenici kao što su poimanje ili stajališta ispitanika u pogledu etničke pripadnosti, svijest o njihovu obiteljskom podrijetlu, broj generacija koje su provele život u određenoj zemlji i vrijeme koje je prošlo od useljavanja mogu utjecati na izjašnjavanje o etničkoj pripadnosti u popisu stanovništva. Etnička je pripadnost višedimenzionalna i u većoj je mjeri proces nego statičan koncept te se stoga etnička klasifikacija treba razmatrati tako da se uzmu u obzir njezine fleksibilne granice“.

Prema [Okvirnoj odluci EU-a o rasizmu i ksenofobiji](#) „porijeklo bi trebalo shvaćati uglavnom kao upućivanje na osobe ili grupe osoba koje su potomci osoba koje se mogu identificirati prema određenim karakteristikama (kao što su rasa ili boja), ali nije nužno da sve te karakteristike još uvijek postoje“.

U skladu s primjenjivim zakonodavstvom EU-a⁴ u ovim se smjernicama „rasno ili etničko podrijetlo“ odnosi na kategoriju koja je:

- temelj diskriminacije.

U skladu s praksom koja je uspostavljena u nekim zemljama i državama članicama EU-a, a u okviru koje se kategorija „rasno ili etničko podrijetlo“ upotrebljava u statističke svrhe, među ostalim za isticanje diskriminacije i nejednakosti, u ovim se smjernicama „rasno ili etničko podrijetlo“ dodatno odnosi na:

---

¹ [Direktiva Vijeća 2000/43/EZ od 29. lipnja 2000. o provedbi načela jednakog postupanja prema osobama bez obzira na njihovo rasno ili etničko podrijetlo](#) (6). Vidjeti i [Akcijski plan EU-a za antirasizam za razdoblje 2020. – 2025.](#), str. 1.

² Vidjeti: Yudell M. i dr., (2016.), [Taking race out of human genetics](#) (hr. „Isključivanje rase iz humane genetike“), *Science* 351 (6273): str. 564. – 565. I: Zack, N. (2018.), [Social Construction and Racial Identities](#) (hr. „Društvena konstrukcija i rasni identiteti“) u: Zack, N., *Philosophy of Race. Palgrave Philosophy Today*. Palgrave Macmillan, Cham.

³ Vlada Ontarija (2018.), [Data Standards for the Identification and Monitoring of Systemic Racism](#) (hr. „Standardi za podatke za utvrđivanje i praćenje sustavnog rasizma“). Standardi za podatke u borbi protiv rasizma – Odluka Vijeća 897/2018.

⁴ [Direktiva Vijeća 2000/43/EZ od 29. lipnja 2000. o provedbi načela jednakog postupanja prema osobama bez obzira na njihovo rasno ili etničko podrijetlo](#) („Direktiva o rasnoj jednakosti“) te članci 10. i 19. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU).

- generičku statističku (analitičku) kategoriju koja omogućuje razvrstavanje podataka radi procjene stanja u području jednakosti u društvu
- aspekt samoidentifikacije i etničke privrženosti osobe, odnosno na osobnu karakteristiku.

Kako bi donosili informirane političke odluke za potrebe suzbijanja diskriminacije i poticanja jednakog postupanja, zakonodavcima i oblikovateljima politika potrebni su podaci o društvenom položaju ljudi i doživljavanju rasizma i diskriminacije na temelju rasnog ili etničkog podrijetla.

Međutim, uvođenje kategorija kao što je „rasno ili etničko podrijetlo” u službene statistike predstavlja rizik jer se takve kategorizacije mogu prenijeti u društvo i upotrebljavati za pogrešno svrstavanje ljudi⁵. Zbog pristranih (potencijalno stereotipnih) sustava uvjerenja koje takva društvena kategorizacija može podupirati, to može imati negativne posljedice za pripadnike određenih društvenih skupina⁶.

Kako bi se riješio taj problem, upotreba statističkih (analitičkih) kategorija za prikupljanje ili razvrstavanje podataka uvijek bi se trebala temeljiti na vodećem načelu „nečinjenja štete” koje se temelji na ljudskim pravima, kako je predložio Visoki povjerenik UN-a za ljudska prava (OHCHR) u dokumentu [Pristup prikupljanju podataka koji se temelji na ljudskim pravima](#).

Načelo „nečinjenja štete” znači da **nijednom aktivnošću prikupljanja podataka ne bi trebalo uzrokovati novu ni poticati postojeću diskriminaciju, pristranost ili stereotipe** te da bi se prikupljeni podaci trebali upotrebljavati u korist skupina koje opisuju i društva u cjelini.

U skladu s tim, u ovim se smjernicama prepoznaju i potvrđuju pristup podacima OHCHR-a koji se temelji na ljudskim pravima te s njime povezan skup načela u pogledu sudjelovanja, razvrstavanja podataka, samoidentifikacije, transparentnosti, privatnosti i odgovornosti⁷.

Kontekst i svrha ovih smjernica

Podaci o jednakosti ključni su za procjenu položaja etničkih manjina i drugih skupina koje se kategoriziraju na temelju rase, a stoga i za djelotvorno suzbijanje rasizma i strukturnih nejednakosti⁸. Omogućuju vidljivost vrste i razmjera diskriminacije i nejednakosti⁹ te su temelj za oblikovanje politika koje se temelje na dokazima. Kad se prikupljaju redovito i sustavno, statistički podaci o jednakosti

⁵ U tom pogledu treba istaknuti sljedeće: (a) nije moguće ograničiti upotrebu jezika na informirane komunikatore u društvu i (b) svjesne namjere komunikatora nisu jedini čimbenici koji oblikuju društveno značenje koncepta ili kategorije.

⁶ Liberman, Z. i dr. (2017.), [The origins of social categorization \(Podrijetlo društvene kategorizacije\)](#), *Trends in Cognitive Sciences*, sv. 21, 7. izdanje, str. 556 – 568.

⁷ Međutim, ne bi smjela postojati potpuna zabrana objavljivanja podataka koji bi određene skupine mogli prikazati na negativan način ako se podaci odnose na prakse koje su protivne dostojanstvu i pravima ljudi. Na primjer, objavljivanje podataka o sakaćenju ženskih spolnih organa može se smatrati dodatnim poticanjem postojećih stereotipa o određenim skupinama koje provode tu praksu, ali je ujedno korisno za društvo i prava pogođenih žena i djevojaka. Prikupljači podataka i drugi odgovorni dionici moraju postupati odgovorno kad predstavljaju i tumače takve podatke.

⁸ [U Preporuci Vijeća o jednakosti, uključivanju i sudjelovanju Roma](#) sistemska ili strukturna diskriminacija definirana je kao „onaj oblik diskriminacije koji se očituje kroz nejednakosti koje proizlaze iz zakonodavstva, politike i prakse, ne namjerom već kao rezultat niza institucijskih čimbenika u pripremi, provedbi i reviziji zakonodavstva, politike i prakse” (str. 20.).

⁹ FRA (2021.), [Equality in the EU 20 years on from the initial implementation of the Equality Directives \(hr. „Jednakost u EU-u 20 godina nakon početne provedbe direktiva o jednakosti”\)](#). Mišljenje. Luksemburg: Ured za publikacije.

omogućuju državama članicama da ocijene primjenjuje li se zakonodavstvo o suzbijanju diskriminacije na ispravan način, da nadziru sukladnost s obvezama u pogledu ljudskih prava i da prate napredak u postizanju ciljeva u pogledu jednakosti – kako je utvrđeno u instrumentima EU-a za gospodarsko upravljanje kao što je [europski semestar](#) ili globalnim programima kao što je [UN-ov Program održivog razvoja do 2030.](#)

Trenutačno samo nekoliko zemalja ima sveobuhvatne sustave ili koordiniran pristup prikupljanju i upotrebi podataka o jednakosti s pomoću kojih bi se mogle utvrditi nejednakosti na temelju rasnog ili etničkog podrijetla. Ako su dostupni, takvi podaci često su zastarjeli ili ne omogućuju longitudinalno praćenje i međuregionalnu usporedivost. Često su i ograničenog opsega te nisu dostupni javnosti na transparentan način.

Skupina EU-a na visokoj razini za nediskriminaciju, jednakost i raznolikost prepoznala je to i 2018. osnovala podskupinu za podatke o jednakosti (podskupina) kako bi poduprla države članice u unapređenju prikupljanja i upotrebe podataka o jednakosti. Agencija EU-a za temeljna prava (FRA) dobila je zadatak da olakša rad toj podskupini u skladu sa svojim zaduženjima koja uključuju razvoj metoda i standarda za poboljšanje usporedivosti, objektivnosti i pouzdanosti podataka o jednakosti na europskoj razini¹⁰.

Podskupina je dosad izradila:

- skup [neobvezujućih smjernica o prikupljanju i upotrebi podataka o jednakosti](#)
- [priručnik o obećavajućim praksama za prikupljanje podataka o jednakosti](#) na nacionalnoj razini
- [dijagnostički alat za mapiranje](#) koji državama članicama pomaže u mapiranju postojećih izvora podataka o jednakosti i utvrđivanju nedostataka.

Mandat podskupine 2020. produljen je do 2025. kako bi se podupirala Europsku komisiju u provedbi usklađenog pristupa prikupljanju podataka o jednakosti kad je riječ o razvrstavanju podataka prema rasnom ili etničkom podrijetlu. Kako bi se ispunio taj cilj, dogovoreno je da podskupina izradi praktične smjernice za države članice o poboljšanju prikupljanja podataka razvrstanih prema rasnom ili etničkom podrijetlu.

Potreba za podacima radi donošenja informiranih političkih odluka

„Države članice trebale bi, uz potpuno uvažavanje svojih nacionalnih okolnosti, početi prikupljati podatke raščlanjene na temelju rasnog ili etničkog podrijetla kako bi se obuhvatila subjektivna iskustva diskriminacije i viktimizacije te strukturni aspekti rasizma i diskriminacije. Ti bi podaci trebali biti sveobuhvatni, pouzdani, redoviti i pravodobni; trebali bi se uvrštavati u istraživanja na razini EU-a i na nacionalnoj razini te bi trebali biti reprezentativni i usporedivi.” [Akcijski plan EU-a za antirasizam za razdoblje 2020. – 2025.](#), str. 16.

EU je 2020. poduzeo odlučne korake prema postizanju sveobuhvatnijeg pristupa suzbijanju rasizma, ksenofobije i povezanih oblika netolerancije te je donio prvi [Akcijski plan EU-a za antirasizam za razdoblje 2020. – 2025.](#) Plan se odnosi i na individualne i na strukturne (institucionalizirane) oblike rasizma te su u njemu utvrđene konkretne mjere za dobivanje „pravih podataka za informirane političke odluke”. U akcijskom planu poziva se na poduzimanje značajnijeg koraka prema uvođenju

---

¹⁰ [Uredba Vijeća \(EZ\) br. 168/2007 od 15. veljače 2007. o osnivanju Agencije Europske unije za temeljna prava, SL L 53, 22.2.2007.](#)

novog pristupa prikupljanju podataka o jednakosti te se potiče države članice da poboljšaju prikupljanje podataka razvrstanih prema rasnom ili etničkom podrijetlu.

To je u skladu s [Deklaracijom i programom djelovanja iz Durbanu](#), u kojima se države potiču da „prikupljaju, sastavljaju, analiziraju, šire i objavljuju pouzdane statističke podatke na nacionalnoj i lokalnoj razini i da poduzmu sve druge povezane mjere koje su potrebne za redovito procjenjivanje stanja pojedinaca i skupina pojedinaca koji su žrtve rasizma, rasne diskriminacije, ksenofobije i povezanih oblika netolerancije”.

Potrebu za podacima o etničkoj pripadnosti prepoznao je i Europski revizorski sud u tematskom izvješću iz 2016. pod naslovom [Političke inicijative i financijska potpora EU-a za integraciju Roma](#), u kojem je Komisiju pozvao da surađuje s državama članicama kako bi se razvila zajednička metodologija, a države članice potaknulo na prikupljanje statističkih podataka o etničkoj pripadnosti.

Pandemija bolesti COVID-19 znatno je utjecala na jednakost u cijelom svijetu: rizik od obolijevanja ili smrti od bolesti COVID-19 znatno je veći za osobe koje su najizloženije i riziku od diskriminacije i nejednakosti (kao što su starije osobe, osobe s invaliditetom, pripadnici etničkih manjina, Romi i Putnici, beskućnici ili osobe koje žive u uvjetima prenapučenosti)¹¹.

Međutim, u većini država članica EU-a službeno dostupni zdravstveni statistički podaci o bolesti COVID-19 nisu se mogli (u potpunosti) razvrstati prema rasnom ili etničkom podrijetlu. To je negativno utjecalo na djelotvornost zaštitnih mjera za suzbijanje širenja zaraze te na informativne i preventivne kampanje usmjerene na osobe i skupine koje su u većoj opasnosti od izloženosti zarazi.

O konceptu „rasnog ili etničkog podrijetla”

Prema Farkas¹², „rasno, etničko i nacionalno podrijetlo promjenjivi su temelji koji obuhvaćaju nacionalnost, boju kože, podrijetlo, manjinsku vjeru, manjinski jezik, manjinsku kulturu i tradicije. Zajedno s karakteristikama ‚stranac’ i ‚imigrant’ te su karakteristike najčešći zamjenski kriteriji za rasno ili etničko podrijetlo – što se najjasnije potvrđuje u kontekstu prikupljanja podataka o nejednakostima, koje se u velikoj mjeri temelji na tim zamjenskim kriterijima”. Štoviše, smatra se da su te društvene kategorije suštinski međusobno povezane, iako u zakonodavstvu nisu jasno razdvojene. Stoga je potrebna pomna analiza kako bi se utvrdilo temelji li se diskriminacija na rasnom ili etničkom podrijetlu ili na sastavnom elementu nekog od tih koncepata, kao što je manjinska vjera¹³.

U nekoliko primjera sudske prakse, primjerice sudske prakse koja se odnosi na Rome, prošireno je tumačenje etničke diskriminacije daljnjim uzimanjem u obzir društvene marginalizacije i prostorne segregacije¹⁴. Osim toga, imigranti i njihovi potomci identificiraju se na temelju kategorija koje govore o njihovu statusu imigranata – kao što su državljanstvo, zemlja podrijetla, zemlja podrijetla roditelja,

---

¹¹ FRA je 2020. i 2021. objavila redovita izvješća o [posljedicama pandemije bolesti COVID-19 na temeljna prava](#).

¹² Farkas, L. (2017.), [The meaning of racial or ethnic origin in EU law: between stereotypes and identities \(hr. „Značenje rasnog ili etničkog podrijetla u pravu EU-a: između stereotipa i identiteta”\)](#), Luksemburg, Ured za publikacije Europske unije, 2017., str. 8.

¹³ Farkas, L. (2017.), [Analysis and comparative review of equality data collection practices in the European Union: Data collection in the field of ethnicity \(Analiza i usporedni pregled praksi prikupljanja podataka o jednakosti u Europskoj uniji: prikupljanje podataka u području etničke pripadnosti\)](#), Luksemburg: Ured za publikacije Europske unije, 2017., str. 9.

¹⁴ D.H. i drugi protiv Češke Republike, tužba br. 57325/00, presuda Velikog vijeća od 13. studenoga 2007. i Yordanova i drugi protiv Bugarske, tužba br. 25446/06, presuda od 5. lipnja 2012. (vidjeti Farkas, 2017., str. 9.f).

godina useljenja i jezik kojim govore kod kuće. U zemljama u kojima je prikupljanje „statističkih podataka o narodnosti” zabranjeno zakonom takve se kategorije za imigrante i potomke imigranata obično upotrebljavaju kao zamjenske kategorije za etničku pripadnost.

Kad je riječ o slučajevima diskriminacije, postaje važno na koji način drugi (oni koji diskriminiraju) percipiraju nekoga na temelju percipiranih vanjskih pripisanih karakteristika. Samoidentifikacija osobe nije nužno povezana s karakteristikama koje toj osobi pripisuju drugi. Kao što Farkas primjećuje, „diskriminacija koja se temelji na rasnom i etničkom podrijetlu rijetko je posljedica samoidentifikacije pojedinca kao pripadnika određene rasne ili etničke skupine. Procesima kao što su atribucija ili pripisivanje, odstranjivanje (definiranje osoba na temelju koncepta ‚drugosti’), grupiranje i stereotipiziranje stvara se, utemeljuje ili nameće rasno ili etničko podrijetlo. Rasni ili etnički identitet ne mora odgovarati onome što treća strana percipira ili pretpostavlja. Identitet je fluidan i može se mijenjati tijekom vremena. Međutim, to ne mora nužno utjecati na način na koji se ta osoba percipira. Konceptija rasnog i etničkog podrijetla može biti nametnuta i unutar zajednica i prigušivati identitete koji se presijecaju i različite interese”.¹⁵

Osim toga, identitet svake osobe obuhvaća više interseksijskih karakteristika koje treba prepoznati: rasno ili etničko podrijetlo, ali i spol, dob, seksualnu orijentaciju, invaliditet i druge osobne karakteristike¹⁶.

Više informacija o teorijskom i pravnom okviru definicije rasnog ili etničkog podrijetla dostupno je u izvješću Komisije [„Analiza i usporedni pregled prakse prikupljanja podataka o jednakosti u području etničke pripadnosti u EU-u”](#).

Što su „podaci o jednakosti”?

U [Europskom priručniku o podacima o jednakosti](#) i [Smjernicama za poboljšano prikupljanje i upotrebu podataka o jednakosti](#) „podaci o jednakosti” definirani su kao sve informacije koje su korisne za potrebe opisivanja i analiziranja stanja u pogledu jednakosti te zaključivanja i donošenja odluka o njemu. Te informacije mogu biti kvantitativne ili kvalitativne. Mogu uključivati agregirane podatke na temelju kojih se mogu utvrditi nejednakosti ili njihovi uzroci ili učinci u društvima.

Statistički podaci o jednakosti mogu se prikupiti iz više izvora, kao što su popisi stanovništva, administrativni registri, ankete provedene među kućanstvima i pojedincima, ankete o viktimizaciji i ankete o stajalištima. Drugi izvori mogu biti podaci o pritužbama (uključujući, na primjer, agregirane profile podnositelja pritužbi i prijestupnika), kaznenopravni podaci (uključujući, na primjer, sudske statističke podatke i podatke o ishodima sudskih sporova te podatke o ponuđenoj naknadi / primijenjenoj sankciji) i drugi načini prikupljanja podataka, uključujući ispitivanje diskriminacije, praćenje raznolikosti koje provode poslodavci i pružatelji usluga, te podaci s pomoću kojih algoritmi uče za potrebe umjetne inteligencije (UI) i strojnog učenja.

Podaci koji se razvrstavaju prema određenim osobnim karakteristikama – uključujući dob, spol, rasno ili etničko podrijetlo, vjeru ili uvjerenje, invaliditet, seksualnu orijentaciju i rodni identitet – mogu se

---

¹⁵ Farkas, L. (2017.), [The meaning of racial or ethnic origin in EU law: between stereotypes and identities \(Značenje rasnog ili etničkog podrijetla u pravu EU-a: između stereotipa i identiteta\)](#), Luksemburg, Ured za publikacije Europske unije, 2017., str. 37.

¹⁶ Farkas, L. (2017.), [The meaning of racial or ethnic origin in EU law: between stereotypes and identities \(Značenje rasnog ili etničkog podrijetla u pravu EU-a: između stereotipa i identiteta\)](#), Luksemburg, Ured za publikacije Europske unije, 2017., str. 37.

upotrebljavati za izradu podataka o jednakosti na agregiranoj razini u statističke svrhe ako je takva upotreba u potpunosti u skladu sa zakonskim odredbama i odgovarajućim izuzećima¹⁷.

Svrha i struktura smjernica

Kao odgovor na [Akcijski plan EU-a za antirasizam za razdoblje 2020. – 2025.](#) i pozive drugih skupina da se poboljša dostupnost podataka o jednakosti razvrstanih prema rasnom ili etničkom podrijetlu, podskupina za podatke o jednakosti pristala je izraditi ove praktične smjernice.

Cilj je smjernica:

- utvrditi izazove u prikupljanju podataka o rasnom ili etničkom podrijetlu
- istaknuti obećavajuće načine postizanja standardiziranijeg i usklađenijeg pristupa prikupljanju podataka
- pružiti praktične smjernice o učinkovitim načinima izrade sveobuhvatnih, pouzdanih, usporedivih i redovitih podataka na nacionalnoj razini
- pomoći institucijama javnog sektora i drugim relevantnim dionicima u utvrđivanju razlika na temelju etničkog ili rasnog podrijetla i učinkovitoj borbi protiv rasizma i strukturne diskriminacije.

Smjernice se temelje na:

- neobvezujućim [Smjernicama za poboljšano prikupljanje i upotrebu podataka o jednakosti](#)
- preporukama iz [Europskog priručnika o podacima o jednakosti \(revidirana verzija iz 2016.\)](#)
- izvješću Komisije [Prikupljanje podataka u području etničke pripadnosti](#)

Osim toga, smjernice se temelje na stručnim savjetima, postojećim standardima za podatke u području suzbijanja rasizma ili diskriminacije i vodičima za razvrstavanje podataka, kao što su:

- [Mjerenje siromaštva – Vodič UNECE-a za razvrstavanje podataka](#), i
- [Načela i preporuke UN-a za popise stanovništva i stanova](#) u pogledu etničke pripadnosti.

Nadalje, u smjernicama se razmatraju brojni mogući izvori podataka (kao što su popisi stanovništva, administrativni registri, podaci o pritužbama, ankete provedene među kućanstvima i pojedincima) i specifični zahtjevi takvih izvora.

Smjernice se bave i pitanjima u vezi s primjenom [Opće uredbe o zaštiti podataka](#) – pri čemu se ističe da se podaci o rasnom ili etničkom podrijetlu mogu prikupljati u svrhu dobivanja agregiranih statističkih podataka u skladu s pravom EU-a.

Smjernice su namijenjene javnim ili privatnim tijelima uključenima u prikupljanje i upotrebu podataka o jednakosti koji se temelje na rasnom ili etničkom podrijetlu, kao što su:

---

¹⁷ FRA (2021.), [Equality in the EU 20 years on from the initial implementation of the Equality Directives \(Jednakost u EU-u 20 godina nakon početne provedbe direktiva o jednakosti\)](#). Mišljenje. Luksemburg Ured za publikacije, str 65.

- proizvođači podataka u političkim i upravnim tijelima na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini
- nacionalni statistički zavodi
- privatne i javne organizacije koje djeluju u području rada i pružanja usluga
- pravosudni sustav i policija
- tijela za ravnopravnost i nacionalne institucije za ljudska prava
- akademska zajednica.

Opseg i kvaliteta prikupljenih podataka o jednakosti koji se temelje na rasnom ili etničkom podrijetlu razlikuju se među državama članicama. Kako je prikazano u izvješću Komisije [Prikupljanje podataka u području etničke pripadnosti](#), samo nekoliko država članica prikuplja podatke o rasnom ili etničkom podrijetlu, dok druge namjerno to ne čine.

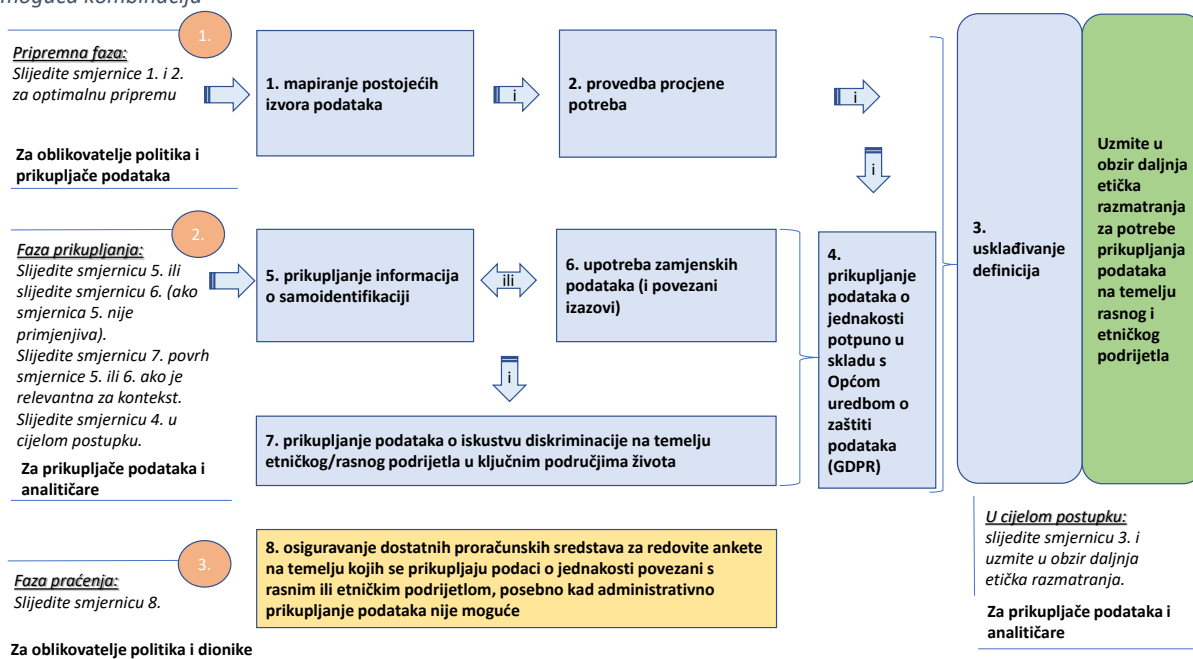
Osim toga, različite zajednice/skupine pogođene rasizmom i rasnom/etničkom diskriminacijom mogu imati različita stajališta o potrebi za prikupljanjem takvih podataka ili se tome protiviti, što proizvođači podataka moraju ozbiljno shvatiti.

Stoga ove smjernice mogu poslužiti kao početna točka za pružanje pomoći državama članicama u primjeni prava EU-a o jednakosti u skladu s primjenjivom Direktivom o rasnoj jednakosti. U njima se uzimaju u obzir nacionalni pravni konteksti i različiti zahtjevi za prikupljanje podataka o jednakosti na temelju etničkog ili rasnog podrijetla u svakoj državi članici. Oblikovatelji politika i drugi dionici mogu odabrati određene mjere utvrđene u ovim smjernicama koje najbolje odgovaraju potrebama koje su u tom trenutku utvrđene u bilo kojoj predmetnoj državi članici, ili im dati prednost.

Države članice EU-a potiču se da upotrijebe ove smjernice kako bi razvijale i učinkovito provodile politike o suzbijanju rasizma i nediskriminacije na temelju informiranih odluka te kako bi pratile njihove rezultate iz perspektive jednakosti.

S obzirom na to da se zahtjevi za prikupljanje podataka o jednakosti koji se temelje na rasnom ili etničkom podrijetlu ujedno mogu razlikovati u različitim izvorima podataka (na primjer, potreba za pravnim pravilima za prikupljanje podataka u službenoj statistici), sljedeća vodeća načela mogla bi biti lakše primjenjiva na neke izvore podataka. Slika 1. prikazuje mogući redoslijed i kombinaciju načela utvrđenih u ovim smjernicama za potporu državama članicama u tom postupku.

Slika 1: Vodeća načela za prikupljanje podataka o jednakosti koji se temelje na rasnom ili etničkom podrijetlu – redosljed i moguća kombinacija

Vodeća načela za prikupljanje podataka o jednakosti koji se temelje na rasnom ili etničkom podrijetlu

1. [Mapiranje postojećih izvora podataka koji pružaju informacije o rasnom ili etničkom podrijetlu \(uključujući primijenjene kategorije i njihove temeljne definicije\)](#)

Obrazloženje

Sveobuhvatno (nacionalno) mapiranje svih dostupnih podataka koji se odnose na „rasno ili etničko podrijetlo“ (uključujući temeljne koncepte i definicije) preduvjet je za postizanje koordiniranog pristupa prikupljanju podataka, uključujući stvaranje jedinstvenih kategorija, koncepata i definicija.

Takvo bi mapiranje pomoglo da uspostavi temelj za sustavniji pristup podacima o rasnom ili etničkom podrijetlu i pružilo čvrstu osnovu za potrebna poboljšanja utvrđivanjem:

- različitih izvora podataka i pružatelja podataka o jednakosti, koji se odnose na rasno ili etničko podrijetlo, uzimajući u obzir i izvore koji nisu posebno osmišljeni za prikupljanje podataka o jednakosti, ali koji uključuju varijable koje se mogu upotrijebiti za prikaz i analizu postojećih strukturnih nejednakosti
- nedostataka i nedosljednosti u oblikovanju i primijenjenim metodama te u konceptima i mjerenjima
- nepotrebnih udvostručavanja u prikupljanju podataka.

Takvu inicijativu mogu olakšati ili koordinirati nacionalni statistički zavod ili relevantno ministarstvo / vladin ured ili se tijelu za jednakost ili istraživačkom institutu mogu dati poseban mandat i namjenski resursi za provedbu takvog mapiranja.

Mapiranje podataka o jednakosti razvrstanih prema rasnom ili etničkom podrijetlu trebalo bi se provoditi periodički, uzimajući u obzir redovitost ažuriranja mapiranih izvora, na primjer, svakih četiri do pet godina, te uzimajući u obzir nove potencijalne izvore i pružatelje podataka.

Smjernice

Države članice i sve relevantne institucije i sudionici uključeni u, ili odgovorni za, prikupljanje podataka koji se temelje na etničkom ili rasnom podrijetlu ili su razvrstani prema rasnom ili etničkom podrijetlu potiču se da:

- uzmu u obzir [Smjernice za poboljšano prikupljanje i upotrebu podataka o jednakosti](#), posebno smjernicu br. 1 „**Mapiranje postojećih izvora podataka o jednakosti i utvrđivanje podataka koji nedostaju**“
- utvrde i ovlaste instituciju/tijelo/organizaciju koja bi pokrenula, koordinirala i provela mapiranje
- provedu sveobuhvatno nacionalno mapiranje svih postojećih izvora podataka¹⁸ na temelju kojih se podaci mogu razvrstati prema generičkoj statističkoj kategoriji „rasno ili etničko podrijetlo“;

pritom bi trebali uzeti u obzir sve moguće sastavne elemente i zamjenske varijable koje bi mogle

---

¹⁸ Izvori podataka koje nacionalna tijela prikupljaju i/ili upotrebljavaju u područjima obuhvaćenima pravom EU-a u pogledu jednakosti i nediskriminacije s obzirom na „etničko ili rasno“ podrijetlo – što se može odnositi na „zamjenske varijable“ kao što su državljanstvo, imigracijski status itd.)

biti obuhvaćene takvom generičkom kategorijom, uključujući njihove temeljne koncepte i definicije (vidjeti odjeljak „O konceptu rasnog ili etničkog podrijetla” u ovim smjernicama);

za to mapiranje države članice mogle bi upotrijebiti [dijagnostički alat za mapiranje](#), koji je 2018. razvila podskupina za podatke o jednakosti, tako što bi ga prilagodile potrebama tog specifičnog mapiranja

- iskoriste rezultate mapiranja kako bi utvrdili zajedničke točke i nepodudarnosti između izvora podataka i kako bi tijekom vremena utvrdili informacije o:
  - području politike / zakonodavnom spisu za koji su podaci korišteni ili potrebni
  - izvoru podataka (administrativni registar, podaci iz ankete, podaci o pritužbi itd.)
  - kategorijama/klasifikacijama koje se upotrebljavaju za razvrstavanje ili pitanjima korištenima u anketi radi mjerenja „rasnog ili etničkog podrijetla” itd. i njihovim temeljnim konceptima i definicijama (i relevantne promjene kategorija/klasifikacija tijekom vremena)
  - intersekcijama između osnova diskriminacije ili intersekcijskim nejednakostima
  - područjima života za koja se prikupljaju podaci, kao što su zapošljavanje, stanovanje (ili pristup zapošljavanju i stanovanju), obrazovanje, zdravlje, pristup pravosuđu, pristup robi i uslugama itd.
  - metodama i načinima prikupljanja kvalitativnih i kvantitativnih podataka (npr. osobni razgovor, anketa putem interneta, anketa putem pošte, telefonski razgovor itd.), veličini uzorka, reprezentativnosti, zemljopisnoj pokrivenosti
  - javnoj dostupnosti podataka i analiza
  - učestalosti prikupljanja podataka (tj. informacije o učestalosti ažuriranja i postojećih vremenskih serija te prekidima ili varijacijama u učestalosti, ako ih ima)
- razmotre rezultate mapiranja podataka u kombinaciji s nalazima procjene potreba korisnika (vodeće načelo br. 2) kako bi dodatno procijenili i revidirali trajne potrebe za prikupljanjem podataka razvrstanih prema rasnom ili etničkom podrijetlu
- osiguraju javnu dostupnost agregiranih statističkih podataka koji se temelje na rasnom ili etničkom podrijetlu radi transparentnosti i odgovornosti te pravo na učinkovit pravni lijek u slučajevima u kojima bi se takvim podacima mogli koristiti sudovi (članak 47. Povelje EU-a o temeljnim pravima)
- slično uputama u smjernici br. 3 [Smjernica za poboljšano prikupljanje i upotrebu podataka o jednakosti](#), države članice mogle bi predvidjeti uspostavu podatkovnog centra (s namjenskom internetskom stranicom) za prikupljanje i prikaz podataka o rasnom ili etničkom podrijetlu koji su utvrđeni mapiranjem; time bi se omogućila bolja dostupnost i upotreba podataka za zainteresirane dionike i korisnike podataka, osnažila učinkovita provedba politika (na primjer, takvi bi podaci mogli poslužiti za potrebe okvira za praćenje suzbijanja rasizma) i pružila pomoć u omogućivanju da države članice i relevantni sudionici preuzimaju odgovornost; domaćin centra može biti institucija/tijelo ovlašteno za provedbu procjene potreba (vodeće načelo br. 2).

Primjeri nacionalne prakse

Norveški [Podatkovni centar za jednakost i životne uvjete Samija, nacionalnih manjina i osoba s imigrantskim podrijetlom](#), koji koordinira [Norveška uprava za djecu, mlade i obitelji](#), mapira i prikuplja postojeće izvore statističkih i istraživačkih podataka o jednakosti u području životnih uvjeta Samija, nacionalnih manjina i osoba s imigrantskim podrijetlom.

Ključni je cilj podatkovnog centra pružiti solidnu bazu znanja za nacionalne i lokalne oblikovatelje politika koji rade na politikama relevantnima za etničke manjinske skupine i osobe imigrantskog podrijetla. Podatkovni centar ažurira se kad su dostupni novi ili ažurirani statistički podaci i kao takav pomaže da se podaci prikupljaju redovito i pravodobno.

Podatkovni centar jedna je od 50 mjera [akcijskog plana protiv rasizma i diskriminacije na temelju etničke i vjerske pripadnosti \(2020. – 2023.\)](#) norveške vlade. Izgrađen je na temelju istog internetskog formata i metode rada kao i raniji podatkovni centri za invaliditet i seksualnu orijentaciju, rodni identitet i izražavanje te spolna obilježja. S obzirom na to da se podaci o etničkoj ili vjerskoj pripadnosti u okviru norveških administrativnih podataka ne bilježe, a u istraživačkim projektima bilježe se rijetko, podatkovni centar prvenstveno se koristi statističkim izvorima koji uključuju informacije o imigrantskom podrijetlu.

Finska je 2008. uspostavila [nacionalni sustav praćenja diskriminacije](#), za koji je uspostavljena internetska stranica koju trenutačno koordinira i razvija Ministarstvo pravosuđa i u okviru kojeg djeluje posebna skupina za praćenje diskriminacije. Sustav za praćenje: 1. proizvodi ažurirane informacije o diskriminaciji u finskom društvu, 2. prikuplja istraživačke i statističke podatke koje su proizveli drugi, 3. promiče suradnju među osobama i organizacijama koje se bave istraživanjem diskriminacije i 4. predlaže mjere politike kojima se promiče nediskriminacija.

Internetska stranica je [platforma za istraživanja, studije i statističke podatke o diskriminaciji u finskom društvu](#) (među ostalim o etničkom i rasnom podrijetlu te vjeri i uvjerenjima). Informacije se kategoriziraju na temelju pet područja pokazatelja koje je dogovorom utvrdila posebna skupina za praćenje diskriminacije: 1. stajališta, 2. iskustva i opažanja u području diskriminacije, 3. prijave diskriminacije i osude, 4. zločin iz mržnje i govor mržnje, 5. promicanje diskriminacije.

U **Italiji** je osnovana radna skupina za provedbu [Talijanske nacionalne strategije za integraciju Roma](#), a koordinira je talijanski nacionalni statistički ured (Istat). Njezina je zadaća postići zajedničku perspektivu o opsegu i metodama prikupljanja podataka. Cilj joj je izgraditi centar za mapiranje i širenje službenih i neslužbenih (ali pouzdanih) postojećih izvora. Iako joj to nije glavna svrha, to joj je glavni izazov s obzirom na nedostatak pouzdanih i sveobuhvatnih informacija o životnim uvjetima Roma. Istat-UNAR-ANCI proveo je 2015. mapiranje postojećih izvora podataka za Rome i utvrdio koji podaci nedostaju, a 2019. Istat-UNAR mapirao je projekte privremenog stambenog zbrinjavanja Roma koje provode općine.

2. Provedba procjene potreba (potencijalnih) korisnika podataka razvrstanih prema rasnom ili etničkom podrijetlu

Obrazloženje

S pomoću procjene potreba trebalo bi utvrditi koje su vrste podataka o jednakosti razvrstanih prema rasnom ili etničkom podrijetlu potrebne za oblikovanje politika koje se temelje na dokazima i praćenje napretka i nazadovanja u području jednakosti i ljudskih prava.

Provedba procjene potreba trebala bi se temeljiti na relevantnim normativnim standardima EU-a te relevantnim međunarodnim i nacionalnim normativnim standardima kojima podliježu države članice, kao što su Povelja EU-a o temeljnim pravima, zakonodavstvo EU-a o jednakosti, međunarodno pravo o ljudskim pravima i nacionalno zakonodavstvo – koji se na različite načine bave jednakošću i nediskriminacijom u vezi s rasnim ili etničkim podrijetlom.

Procjena bi trebala biti usmjerena na postupke koordinacije politika na razini EU-a, kao što je europski semestar, i relevantne političke obveze, uključujući europski stup socijalnih prava, Akcijski plan EU-a za antirasizam za razdoblje 2020. – 2025. i UN-ov Program održivog razvoja.

Nacionalni statistički zavod ili relevantno ministarstvo / vladin ured mogu olakšati ili koordinirati takvu inicijativu. Druga je mogućnost da se nacionalnim institutima za ljudska prava, tijelima za jednakost ili istraživačkim institutima dodijele posebne ovlasti i namjenska sredstva za provedbu procjene.

Preporučuje se da se procjena potreba korisnika u smislu podataka o jednakosti razvrstanih prema rasnom ili etničkom podrijetlu provodi periodički, primjerice svakih četiri do pet godina, uzimajući u obzir nove zakonodavne i političke dokumente ili revizije već provedenih obveza, zakona i politika.

Smjernice

Države članice potiču se da:

- provedu sveobuhvatnu procjenu potreba politike u području podataka o jednakosti razvrstanih prema rasnom ili etničkom podrijetlu, uzimajući u obzir sve relevantne političke i zakonodavne dokumente, uključujući međunarodno pravo o ljudskim pravima i relevantne političke obveze
- redovito provode procjenu potreba korisnika, primjerice svakih četiri do pet godina
- utvrde prioritete za prikupljanje podataka na temelju hitnosti potreba korisnika
- raznim kanalima i u različitim oblicima informiraju sve relevantne institucije, tijela, statističke urede, istraživačke institucije, organizacije civilnog društva itd. uključene u prikupljanje podataka razvrstanih prema rasnom ili etničkom podrijetlu o rezultatima procjene potreba korisnika
- osiguraju da se podaci prikupljaju u svrhu praćenja obveza u skladu s pravom EU-a, na primjer u okviru državnih administrativnih podataka ili nacionalnih anketa koje obuhvaćaju i javni i privatni sektor itd.

Napomena: države članice koje ne prikupljaju podatke o rasnom ili etničkom podrijetlu u službenim statistikama ili u okviru velikih anketa – i u kojima postoje prilično raširene sumnje u pogledu prikupljanja i upotrebe takvih podataka – trebale bi razmotriti strukturni dijalog s različitim dionicima (oblikovatelji politika, javnim tijelima, istraživačkim institutima, organizacijama civilnog društva itd.) radi postizanja konsenzusa o tome koje podatke treba prikupljati i pod kojim uvjetima.

Primjeri nacionalne prakse

U **Irskoj** postoji [obveza poštovanja ravnopravnosti i ljudskih prava u javnom sektoru](#) na temelju odjeljka 42. [Irskog komisijskog zakona o ljudskim pravima i jednakosti iz 2014.](#) To je dio zakonodavnog okvira kojim se uređuju ljudska prava i jednakost u Irskoj, a prema kojem su javna tijela zakonski obvezna nastojati:

- otkloniti diskriminaciju

- promicati jednake mogućnosti i jednako postupanje prema osoblju i osobama koje primaju usluge koje ona pružaju
- zaštititi ljudska prava osoblja i korisnika usluga.

U skladu s tom obvezom javna tijela dužna su *ocjenjivati i uzimati u obzir* poštovanje ravnopravnosti i ljudskih prava u načinu na koji obavljaju svoje funkcije te *izvješćivati* o tome. U smjernicama Irske komisije za ljudska prava i ravnopravnost (IHREC) o [obvezi javnog sektora](#) savjetuje se da se ocjenjivanje i akcijski plan u području jednakosti i ljudskih prava koje provode javna tijela zasniva na pristupu koji se temelji na dokazima, a koji uključuje posebnu kategoriju podataka o rasnom ili etničkom podrijetlu.

IHREC smatra i da, iako svako javno tijelo kao voditelj obrade podataka donosi odluke o obradi podataka o jednakosti, [postoji pravna osnova](#) na temelju koje javna tijela mogu obrađivati podatke o jednakosti za potrebe statističke analize – i da je obveza poštovanja jednakosti i ljudskih prava u javnom sektoru zakonska obveza svih javnih tijela.

[Tusla – Agencija za djecu i obitelj](#) u **Irskoj** naručila je 2019. istraživačku studiju kako bi poduprla razvoj etički primjerenog zakonskog sustava prikupljanja podataka o etničkoj pripadnosti u Tusli, koji je u skladu s okvirom za ljudska prava. Tri su glavna cilja tog projekta:

- (1) utvrditi zakonodavni i politički kontekst unutar kojeg Tusla može razviti sustav prikupljanja podataka o etničkoj pripadnosti
- (2) uspostaviti smjernice o najboljim praksama za Tuslu u pogledu metoda i sustava prikupljanja podataka o etničkoj pripadnosti
- (3) osigurati da Tuslini informacijski sustavi mogu primjenjivati najbolju praksu za poboljšanje pružanja usluga.

U okviru sporazuma o partnerstvu UNESCO-ov centar za istraživanje djece i obitelji (UCFRC) dobio je zadatak provesti ovu procjenu u ime Tusle.

U **Hrvatskoj** je zbog nedostatka čvrstih i sveobuhvatnih podataka razvrstanih prema etničkom podrijetlu na nacionalnoj razini, uključujući osnove za praćenje Nacionalne strategije za integraciju Roma (NRIS), pokrenut projekt koji je Agencija za temeljna prava opisala kao [obećavajuću praksu u internetskom Zborniku praksi za prikupljanje podataka o jednakosti](#). Tim projektom pratio se napredak u uključivanju i integraciji Roma. Temelj za istraživanje bilo je mapiranje romskog stanovništva provedeno kombiniranjem vanjskih i samoidentifikacijskih metoda, koje je omogućilo da se prvi put dobiju točni pokazatelji u pogledu broja Roma u Hrvatskoj. Projekt je doveo do stvaranja opsežne anonimizirane baze podataka i nekih preliminarnih rezultata.

Nastavno na to, osim što su pružene detaljne sektorske analize i preporuke za sve aspekte politike uključivanja Roma i osmišljavanje [Nacionalnog plana za uključivanje Roma za razdoblje 2021. – 2027.](#) na temelju približno 350 varijabli, [projekt koji se trenutačno provodi](#) uključuje komponente izgradnje kapaciteta za Nacionalnu kontaktnu točku za Rome i druge dionike koji sudjeluju u provedbi i praćenju Nacionalne strategije za uključivanje Roma, pri čemu se dodatna pozornost posvećuje Romkinjama i mladim Romima.

Osigurana su i znatna sredstva za regionalne i lokalne sastanke te medijske kampanje usmjerene i na Rome i na većinsko stanovništvo. Predstavnici Roma bili su aktivno uključeni tijekom cijelog ciklusa projekta.

Drugi primjer je godišnje izvješće **hrvatske** pučke pravobraniteljice. Temelji se na zaprimljenim pritužbama, radu na terenu, istraživanjima i podacima prikupljenima od nekoliko stotina dionika,

uključujući javna tijela, organizacije civilnog društva, sindikate, poslodavce, sveučilišta, crkve, vjerske organizacije i mnoge druge.

U **Portugalu** je nacionalni ured za statistiku uveo [pilot-anketu o životnim uvjetima, podrijetlu i putanjama rezidentnog stanovništva](#) kojom se prvenstveno nastojalo ispitati upitnik koji sadržava module koji su posebno usmjereni na iskustva diskriminacije te pitanje za mjerenje samoidentifikacije ispitanika u pogledu etničkog podrijetla. Nadalje, njome se ispituje oblik uzorka kako bi se osiguralo da je obuhvaćena raznolikost rezidentnog stanovništva, primjerice određene etničke manjinske skupine.

Istraživanje je u skladu s nacionalnim politikama o suzbijanju rasizma, odnosno s preporukom nacionalnog parlamenta vladi o provedbi nacionalne strategije protiv rasizma (Rezolucija Skupštine Republike br. 16/2021) i donošenju mjera za borbu protiv rasizma, u okviru kojih je iznijeta preporuka o prikupljanju podataka o etničkoj diskriminaciji (Rezolucija Skupštine Republike br. 11/2021).

Stoga je cilj prikupiti podatke o etničkom podrijetlu u vezi s diskriminacijom i nejednakosti. Konačni upitnik, koji će biti namijenjen cijeloj populaciji, uključivat će i nekoliko sveobuhvatnih modula o životnim uvjetima, kao što su moduli o zdravlju, stanovanju, pristupu robi i uslugama, prihodu, obitelji i plodnosti te korištenju IKT-a.

U **Italiji** su Istat i [Nacionalni ured za borbu protiv rasne diskriminacije](#) (UNAR) potpisali sporazum o stvaranju informacijskog okvira za „uključivanje i uvjete stanovanja Roma, Sinta i Caminantija”. Projekt je dio [Nacionalne strategije za uključivanje Roma, Sinta i Caminantija za razdoblje 2012. – 2020.](#), a financira se u okviru aktivnosti Nacionalnog operativnog programa uključivanja za razdoblje 2014. – 2020., koji se sufinancira sredstvima iz Europskog socijalnog fonda. Cilj je poboljšati statističke podatke o romskom stanovništvu u Italiji razvojem sustava pokazatelja za praćenje politika uključivanja, s posebnim naglaskom na **privremeno stambeno zbrinjavanje** Roma.

Anketa o projektima privremenog stambenog zbrinjavanja bila je prva komponenta šireg istraživanja u kojem sudjeluju Istat, UNAR i predstavnici Roma u Nacionalnoj platformi romskih udruga. Cilj te prve ankete bio je ocijeniti sve projekte stambenog uključivanja koje provode općine (s preko 15 000 stanovnika). Ta se praksa i dalje provodi. Drugi korak planiran je za 2021., a uključivat će intervjuiranje Roma, Sinta i Caminantija koji su napustili svoja naselja u razdoblju 2012. – 2020. i žive u prikladnim kućama, kao i onih koji ih nisu napustili.

Talijanski je Senat 2019. osnovao Izvanredno povjerenstvo za borbu protiv netolerancije, rasizma, antisemitizma i poticanja na mržnju i nasilje (*Commissione straordinaria per il contrasto dei fenomeni di intolleranza, razzismo, antisemitismo e istigazione all'odio e alla violenza*). Ono je ovlašteno prikupljati statističke podatke o zločinima iz mržnje i govoru mržnje od organizacija koje djeluju u području suzbijanja takvih pojava: [Prevenzione e contrasto dell'antisemitismo \(camera.it\)](#).

3. Usklađivanje definicija, klasifikacija i kategorizacija povezanih s rasnim ili etničkim podrijetlom i uključivanje podataka o rasnom ili etničkom podrijetlu u ankete EU-a i nacionalne ankete

Jedinstvenim pristupom prikupljanju podataka povećali bi se usporedivost, valjanost i pouzdanost prikupljenih podataka te bi se smanjili troškovi prikupljanja podataka.

Obrazloženje

Vlade moraju osigurati prikupljanje podataka (u okviru prikupljanja vladinih administrativnih podataka, nacionalnih anketa, i to obuhvaćanjem i javnog i privatnog sektora itd.) radi praćenja obveza

u skladu s pravom EU-a. S obzirom na složenost i raznolikost mogućih pojmova i zamjenskih varijabli koji se upotrebljavaju pri prikupljanju podataka o rasnom ili etničkom podrijetlu, cilj je da se tijekom vremena postigne usklađenost podataka unutar različitih izvora i među njima radi:

1. povećanja:

- a. usporedivosti (na nacionalnoj razini i u EU-u)
- b. valjanosti i pouzdanosti kategorija koje se primjenjuju kako bi se obuhvatilo etničko ili rasno podrijetlo
- c. mogućnosti za povezivanje različitih izvora podataka radi daljnje analize i izvješćivanja o jednakosti
- d. svijesti korisnika o potrebama za podacima i razine njihova razumijevanja statističkih informacija koje se temelje na etničkom ili rasnom podrijetlu (podatkovna pismenost)
- e. učinkovitosti prikupljanja podataka

2. smanjenja:

- a. vremena i troškova za razvoj relevantnih kategorizacija i prikupljanja podataka
- b. nepotrebnog udvostručavanja u izvorima podataka
- c. nepotrebnog nadzora i potrebe za držanjem podataka o etničkim ili rasnim skupinama.

Smjernice

Državama članicama te relevantnim institucijama i tijelima uključenima u, ili odgovornima za, prikupljanje podataka na temelju etničkog ili rasnog podrijetla preporučuje se sljedeće:

- uzimanje u obzir [Smjernica za poboljšano prikupljanje i upotrebu podataka o jednakosti](#), posebno smjernice br. 9 („Poboljšanje valjanosti i pouzdanosti podataka o jednakosti”) i smjernice br. 11 („Poboljšanje usporedivosti podataka o jednakosti”)
- upotreba rezultata mapiranja (smjernica br. 1) kao temelja za utvrđivanje zajedničkih točaka i nepodudarnosti između izvora podataka i razdoblja u vezi s primijenjenim kategorijama/definicijama
- upotreba najnovijih nalaza akademskih istraživanja u području sociologije i socijalne psihologije, posebno istraživanja o „rasizmu”, „grupnim odnosima”, „etničkim” i „rasnim identitetima”, kao temelja za povećanje svijesti potencijalnih prikupljača podataka i korisnika podataka o društvenoj konstrukciji rasnih ili etničkih kategorija
- savjetovanje sa zajednicom, odnosno s predstavnicima svih relevantnih etničkih manjina i rasnih skupina radi (a) utvrđivanja najprikladnijih kategorija za razvrstavanje / pitanja o samoidentifikaciji koja će se postaviti u anketi itd. i (b) postizanja konsenzusa o temeljnim definicijama. U skladu s [UN-ovim pristupom podacima koji se temelji na ljudskim pravima](#) savjetovanje sa zajednicom i njezino sudjelovanje trebalo bi uključiti u što većoj mjeri na svim razinama istraživanja: uključujući planiranje te prikupljanje, širenje i analizu podataka
- potrebno je uspostaviti ravnotežu između rada pod vodstvom zajednice i participativnog rada i razumijevanja ograničenja u prikupljanju kvantitativnih podataka za potrebe praćenja na usporednoj razini i potrebe za informiranjem ljudi o prikupljanju statističkih podataka – odnosno o tome kako to može koristiti zajednici, stoga treba ojačati statističku pismenost i izgradnju

kapaciteta među skupinama koje su sudionice¹⁹; „vraćanje prikupljenih podataka u ruke skupina stanovništva u nepovoljnu položaju i jačanje njihove sposobnosti da ih upotrebljavaju ključno je za odgovornost”²⁰

- provedba (na temelju rezultata savjetovanja sa zajednicom) savjetovanja sa stručnjacima za metodologiju i oblik anketa te sa stručnjacima za podatke koji su uključeni u prikupljanje administrativnih podataka (npr. nacionalni registri, popisi itd.) radi rasprave o izazovima i problemima potencijalnih kategorizacija za razvrstavanje/ anketna pitanja (uključujući podatke o zamjenskim varijablama koji se odnose na rasno ili etničko podrijetlo) u svrhu primjene u različitim zbirkama podataka;

takvim savjetovanjima trebalo bi nastojati postići dogovor o najučinkovitijim, najvaljanijim i najpouzdanijim pristupima podacima o rasnom ili etničkom podrijetlu; ona bi mogla pružiti i osnovu za razvoj standarda ili obećavajućih praksi u operacionalizaciji relevantnih kategorizacija

- uzimanje u obzir razlika u zahtjevima za različite izvore podataka (administrativni registri / popisi / podaci iz anketa itd.) i u pogledu izvedivosti/mogućnosti primjene jedinstvenih kategorija u različitim izvorima podataka
- uzimanje u obzir raznolikosti svih mogućih kategorija i zamjenskih varijabli koje bi se mogle upotrijebiti za mjerenje „rasnog ili etničkog podrijetla”, kako je navedeno u odjeljku „O konceptu rasnog ili etničkog podrijetla” ovih smjernica, tako da se istodobno osigura primjenjivost u različitim kontekstima i pouzdanost; nacionalne definicije i korišteni koncepti ovisit će o nacionalnim uvjetima i potrebama²¹
- dokumentiranje osnovnih kriterija i postupaka klasifikacije za etničku pripadnost te informiranje korisnika podataka o konceptima na kojima se oni temelje – imajući na umu da se, u skladu s [Načelima i preporukama UN-a za popise stanovništva i stanova u pogledu etničke pripadnosti](#) (točka 4.187.), etnokulturni sastav zemlje može uvelike razlikovati ovisno o zemlji te pristupima i kriterijima za utvrđivanje etničke pripadnosti i da je stoga prepoznato da ne postoji jedinstvena definicija ili klasifikacija koja bi se mogla preporučiti, a koja bi bila primjenjiva na sve zemlje
- uzimanje u obzir [Smjernica za poboljšano prikupljanje i upotrebu podataka o jednakosti](#), a posebno smjernice br. 7 „Uključivanje podataka o jednakosti u ankete EU-a i nacionalne ankete” kako bi se u ankete EU-a i nacionalne ankete uključilo 1. dogovorene kategorije za razvrstavanje prema rasnom ili etničkom podrijetlu, 2. pitanja kojima se mjeri diskriminacija / viktimizacija kriminala na temelju rasnog ili etničkog podrijetla
- mnoge države članice prikupljaju zamjenske podatke koji ukazuju na etničko ili imigrantsko podrijetlo (zajedno s drugim varijablama koje se odnose na jednakost kao što je „invaliditet”) za Europski statistički sustav (ESS) – s pomoću ankete o radnoj snazi (LFS), statistike EU-a o životnim

---

¹⁹ OHCHR, 2018., [A Human Rights-Based Approach to Data: Leaving no one behind in the 2030 agenda for sustainable development \(Pristup podacima koji se temelji na ljudskim pravima: jednaka prava za sve u Programu održivog razvoja do 2030.\)](#), Ujedinjeni narodi 2018., str. 4.

²⁰ OHCHR, 2018., [A Human Rights-Based Approach to Data: Leaving no one behind in the 2030 agenda for sustainable development \(Pristup podacima koji se temelji na ljudskim pravima: jednaka prava za sve u Programu održivog razvoja do 2030.\)](#), Ujedinjeni narodi 2018., str. 19.

²¹ Gospodarska komisija Ujedinjenih naroda za Europu (UNECE) (2020.), [Poverty Measurement – Guide to Data Disaggregation \(Mjerenje siromaštva – Vodič za razvrstavanje podataka\)](#), str. 33.

uvjetima (EU-SILC) ili anketa na razini EU-a kao što su ankete Eurobarometra;

međutim, takve se socioekonomske karakteristike još nisu redovito i sustavno upotrebljavale kao kategorije razvrstavanja za statističke podatke o jednakosti i stoga bi nacionalni uredi za statistiku i Eurostat trebali ojačati takve kategorije i uvesti njihovu redovitu upotrebu radi razvrstavanja svih podataka prikupljenih za ESS

- tijela za jednakost mogu korisno surađivati u ispitivanju vlastitih sustava prikupljanja podataka o jednakosti na temelju rasnog ili etničkog podrijetla, otklanjanju prepreka koje onemogućuju učinkovitost i/ili usporedivost i interoperabilnost takvih sustava i razmatranju najboljih načina poboljšanja i koordinacije svojeg sustava prikupljanja podataka na temelju rasnog ili etničkog podrijetla
- u skladu s [pristupom podacima koji se temelji na ljudskim pravima](#) „Prikupljači podataka isto su tako odgovorni za utjecaj svojih aktivnosti prikupljanja i objavljivanja podataka.”²²

Primjeri nacionalnih praksi

U **Portugalu** su [različiti korisnici podataka od vladina ureda Statistics Portugal zatražili](#) da prikupi podatke o etničkom podrijetlu stanovništva te o iskustvima diskriminacije i nejednakosti koja bi mogla biti povezana s migrantskim i etničkim podrijetlom stanovništva.

Pokazalo se da je razvoj klasifikacije za etničko podrijetlo stanovništva bez usklađene prakse i primjene općih smjernica velik izazov. Radi poboljšanja konačnog upitnika i metodologije te oblika uzorka analizirat će se rezultati [pilot-ankete o životnim uvjetima, podrijetlu i putanjama rezidentnog stanovništva](#) (pojediniosti vidjeti u prethodnoj smjernici br. 2). Iako je još u početnoj fazi, praksa u ovom području daje uvid u ključne izazove pri prikupljanju podataka o rasnom ili etničkom podrijetlu.

U **Belgiji** su u okviru alata [Socioekonomsko praćenje 2019. – Tržište rada i podrijetlo](#) korištene dvije varijable za određivanje podrijetla osobe: „podrijetlo” i „kontekst migracije”.

U odnosu na pokazatelje koji se temelje samo na državljanstvu pojedinca, varijabla „podrijetlo” omogućuje veću točnost preciznim utvrđivanjem podataka o drugoj generaciji te o osobama koje su postale Belgijci na temelju državljanstva roditelja ili pojedinca stečenog rođenjem na državnom području Belgije.

Varijabla „kontekst migracije” omogućuje razlikovanje nedavnih i starijih imigranata, imigranata i pripadnika „druge” ili „treće generacije”, osoba koje su stekle belgijsko državljanstvo ili osoba kojima su roditelji stranog podrijetla, a koje su rođene u Belgiji ili osoba koje su ostali stranci. Metoda se temelji na upotrebi algoritama u više koraka za obje varijable u svrhu definiranja isključivih skupina ljudi.

U **Luksemburgu** je 1. listopada 2020. pokrenuta anketa o viktimizaciji koja obuhvaća sve osobe starije od 16 godina koje žive u Velikom Vojvodstvu. Njome se prikupljaju detaljne informacije o zločinima i kaznenim djelima kojima je ova populacija bila pogođena tijekom posljednjih pet godina / prošle godine / tijekom cjelokupnog života te se ujedno nastoji izmjeriti zadovoljstvo radom policije i sudova. Osim toga, u anketi se ispitanicima postavljaju pitanja o osjećaju sigurnosti, izloženosti problemima s

---

²² OHCHR, 2018., [A Human Rights-Based Approach to Data: Leaving no one behind in the 2030 agenda for sustainable development \(Pristup podacima koji se temelji na ljudskim pravima: jednaka prava za sve u Programu održivog razvoja do 2030.\)](#), Ujedinjeni narodi 2018., str. 19.

drogom ili vandalizmu u susjedstvu, ili o mogućim mjerama koje su poduzeli kako bi osigurali svoju sigurnost.

Upitnik sadržava pitanja o statusu manjine (etnička manjina, vjerska manjina i seksualna manjina, manjina na temelju boje kože ili invaliditeta). Ta varijabla na temelju konteksta primjenjivat će se kako bi se utvrdilo opće zadovoljstvo policijom te kako bi se provjerilo jesu li pripadnici manjina zadovoljniji ili nezadovoljniji policijom i pravosudnim sustavom u odnosu na ostalo stanovništvo. Osim toga, na taj se način može utvrditi jesu li pripadnici manjina češće žrtve nasilja.

Anketni upitnik pripremljen je na temelju anketnog upitnika iz 2013. i iskustva stečenog u okviru projekta Anketa o sigurnosti u EU-u, Europske ankete o kriminalu i sigurnosti (EU-ICS) (u kojoj je Luksemburg sudjelovao 2004./2005.) i rada Eurostatove radne skupine na izradi upitnika o rodno uvjetovanom nasilju. <https://statistiques.public.lu/fr/enquetes/espace-menages/securite/>

U **Norveškoj** je nacionalni statistički zavod [Statistics Norway](#) osmislio dvije definicije koje pomažu u određivanju podrijetla ljudi, a primjenjuju se i na administrativne i na anketne podatke:

- *imigranti*: pojedinci koji su uselili u Norvešku, a koji su rođeni u drugoj zemlji i čiji roditelji te obje bake i oba djeda nisu rođeni u Norveškoj
- *osobe rođene u Norveškoj čiji su roditelji imigranti*: pojedinci koji su rođeni u Norveškoj, a čiji roditelji te obje bake i oba djeda nisu rođeni u Norveškoj.

Na taj je način moguće razlikovati prvu i drugu generaciju imigranata u Norveškoj. To nije primjenjivo na osobe posvojene iz inozemstva i stoga se u obzir uzima socijalno, a ne biološko podrijetlo.

Primjeri anketa s tim varijablama jesu [Norveška anketa o kvaliteti života](#) (prvi put provedena 2020.) i [Anketa o životnim uvjetima osoba imigrantskog podrijetla](#) (2016.). U obje su ankete varijable omogućile usporedbu dijela stanovništva koji potječe iz druge zemlje s cjelokupnim stanovništvom. Te se varijable primjenjuju i na administrativne podatke u okviru upotrebe statističkih podataka o zdravstvenoj skrbi, obrazovanju, socijalnoj skrbi, sudjelovanju na izborima, prihodu i tržištu rada.

Od 2016. **nizozemsko** Ministarstvo unutarnjih poslova, Nacionalna policija i Nacionalno udruženje općinskih službi za borbu protiv diskriminacije objavljuju podatke o incidentima povezanim s diskriminacijom koje je zabilježila policija i pritužbama koje su tijela za jednakost zaprimila u okviru [jedinственог izvješća više agencija](#).

U tom se izvješću objedinjuju, predstavljaju i kontekstualiziraju podaci iz nekoliko institucija koje se bave pritužbama na diskriminaciju u različitim kontekstima te se ujedno objašnjavaju odnosi i razlike između relevantnih skupova podataka.

Prethodno su neke od tih agencija (Nacionalna policija, Nacionalno udruženje općinskih službi za borbu protiv diskriminacije) zasebno objavljivale godišnje brojke o incidentima i pritužbama u pogledu diskriminacije.

Pozornost se posvećuje mjeri u kojoj su kategorije agencija usporedive. Slično tomu, brojke se prikazuju u kontekstu u kojem su prikupljene. Međutim, agencije nastoje što više uskladiti svoju praksu. Zbog pravne strukture na kojoj se svaka agencija temelji i dalje postoje neke razlike.

Primjeri na temelju pristupa koje tijela za jednakost primjenjuju kako bi se poboljšala usklađenost

Radna skupina za istraživanje i prikupljanje podataka mreže [Equinet \(Europska mreža tijela za jednakost\)](#) provela je 2018. anketu o prikupljanju i upotrebi podataka o pritužbama. Njome se

nastojalo utvrditi koje su zajedničke točke među tijelima za jednakost u pogledu informacija o pritužbama koje prikupljaju i za koje se potrebe podaci upotrebljavaju.

Unatoč razlikama u mandatima i funkcijama, rezultati tih tijela pokazuju neke bitne sličnosti. Na primjer, gotovo 90 % ispitanika koji su sudjelovali u anketi bilježi broj pritužbi na rasnu/etničku diskriminaciju. [Izvešće](#) sadržava i preporuke o tome kako bi ta tijela mogla poboljšati prikupljanje i upotrebu podataka o pritužbama. Na primjer, tijela bi „trebala primjenjivati što razvrstanije i detaljnije kategorije za prikupljanje podataka o pritužbama” i pojasniti korištene definicije radi omogućivanja što veće usporedivosti svojih podataka o pritužbama²³.

4. Prikupljanje i upotreba podataka o jednakosti uz potpuno poštovanje Opće uredbe o zaštiti podataka EU-a i nacionalnih pravila o zaštiti podataka

Prikupljanje osobnih podataka razvrstanih prema osobnim karakteristikama, kao što su rasno ili etničko podrijetlo, zaštićeno je ustavnim normama, pravom EU-a o zaštiti podataka i Poveljom o temeljnim pravima.

[Opća uredba o zaštiti podataka](#) EU-a, koja je stupila na snagu 2018., te [Direktiva 2016/680](#) (članak 10.) o obradi osobnih podataka od strane kaznenopravnih tijela potaknule su razmišljanja o tome kako zakonito prikupljati i obrađivati „posebne kategorije osobnih podataka” kao što su kategorije koje se odnose na rasno ili etničko podrijetlo, zdravlje, vjeru/uvjerenja i seksualnu orijentaciju²⁴.

Objašnjenje

U [Akcijskom planu EU-a za antirasizam za razdoblje 2020. – 2025.](#) utvrđeno je sljedeće: „potpuno poštovanje ustavnih normi, zakonodavstva EU-a o zaštiti podataka i Povelje EU-a o temeljnim pravima preduvjet je za napredak prema zajedničkom skupu podataka. Potrebno je uspostaviti zaštitne mjere kako se osjetljivi podaci o jednakosti ne bi mogli povezati s pojedincem. To podrazumijeva potpunu usklađenost s pravilima o zaštiti podataka, ponajprije kako bi se ublažili svi mogući rizici od nepravilne upotrebe ili zlouporabe”^{25,26}.

Smjernice

- Sve aktivnosti prikupljanja i obrade podataka o jednakosti trebaju biti u potpunosti u skladu s načelima i zaštitnim mjerama iz Opće uredbe o zaštiti podataka.
- U skladu s Općom uredbom o zaštiti podataka podaci ne bi trebali biti objavljeni ni javno dostupni na način koji omogućuje izravnu ili neizravnu identifikaciju pojedinih ispitanika.
- „U skladu s Uredbom o zaštiti podataka prikupljanje i obrada posebnih kategorija osobnih podataka dopušteni su pod određenim uvjetima, među ostalim u statističke ili istraživačke svrhe (članak 9. stavak 2. točke (a), (g) i (j)). Prikupljači i izvršitelji obrade podataka u državama članicama

---

²³ FRA (2021.), *Equality in the EU – 20 years on from the initial implementation of the equality directives* (Jednakost u EU-u – 20 godina nakon početne provedbe direktiva o jednakosti), Luksemburg, Ured za publikacije Europske unije (Ured za publikacije), str. 56 – 58.

²⁵ [Akcijski plan EU-a za antirasizam za razdoblje 2020. – 2025.](#), str. 16.

²⁶ FRA (2021.), [Equality in the EU 20 years on from the initial implementation of the equality directives \(Jednakost u EU-u 20 godina nakon početne provedbe direktiva o jednakosti\)](#), Luksemburg, Ured za publikacije Europske unije (Ured za publikacije), str. 19.f i 65.f.

EU-a trebali bi od svojih nacionalnih tijela za zaštitu podataka zatražiti savjete, a od Europskog odbora za zaštitu podataka (EDPB) i Europskog nadzornika za zaštitu podataka (EDPS) dodatne smjernice o zaštitnim mjerama koje treba primijeniti pri prikupljanju i obradi posebnih kategorija osobnih podataka, među ostalim u svrhu znanstvenog istraživanja (članak 9. stavak 2. točka (j) Opće uredbe o zaštiti podataka). Pritom bi trebali uzeti u obzir [Preliminarno mišljenje EDPS-a o zaštiti podataka i znanstvenim istraživanjima od 6. siječnja 2020.](#) i nadolazeće smjernice EDPB-a o zaštiti podataka i znanstvenim istraživanjima²⁷.”

Zaštitne mjere:

U skladu s člankom 9. Opće uredbe o zaštiti podataka posebne kategorije osobnih podataka obuhvaćaju osobne podatke „koji otkrivaju rasno ili etničko podrijetlo, politička mišljenja, vjerska ili filozofska uvjerenja ili članstvo u sindikatu” i podatke obuhvaćene obradom „genetskih podataka, biometrijskih podataka u svrhu jedinstvene identifikacije pojedinca, podataka koji se odnose na zdravlje ili podataka o spolnom životu ili seksualnoj orijentaciji pojedinca”.

Člankom 9. stavkom 2. Opće uredbe o zaštiti podataka propisano je da se opća zabrana obrade posebnih kategorija osobnih podataka (članak 9. stavak 1.) *ne primjenjuje* u nekoliko slučajeva, primjerice:

- ako je **ispitanik dao izričitu privolu za obradu** tih osobnih podataka za jednu ili više određenih svrha, osim ako se pravom EU-a ili nacionalnim pravom propisuje da ispitanik ne može ukinuti zabranu iz članka 9. stavka 1.
- ako je obrada nužna **za potrebe značajnog javnog interesa na temelju prava EU-a ili nacionalnog prava** – pod uvjetom da je razmjerna željenom cilju i da se u okviru nje poštuje bit prava na zaštitu podataka i osiguravaju prikladne i posebne mjere za zaštitu temeljnih prava i interesa ispitanika
- ako je obrada nužna **u svrhe arhiviranja u javnom interesu, u svrhe znanstvenog ili povijesnog istraživanja ili u statističke svrhe** u skladu s člankom 89. stavkom 1.²⁸ **na temelju prava EU-a ili nacionalnog prava** – pod uvjetom da je razmjerna željenom cilju i da se u okviru nje poštuje bit prava na zaštitu podataka i osiguravaju prikladne i posebne mjere za zaštitu temeljnih prava i interesa ispitanika.
  - *Tim zaštitnim mjerama osigurava se da su na snazi tehničke i organizacijske mjere, posebno kako bi se zajamčilo načelo smanjenja količine podataka. Te mjere mogu uključivati pseudonimizaciju²⁹, pod uvjetom da se te svrhe mogu postići na taj način. Ako se te svrhe mogu postići daljnjom obradom koja ne dopušta ili više ne dopušta identifikaciju ispitanika, te se svrhe postižu na taj način.*

---

²⁷ FRA (2021.), [Equality in the EU 20 years on from the initial implementation of the equality directives \(Jednakost u EU-u 20 godina nakon početne provedbe direktiva o jednakosti\)](#), Luksemburg, Ured za publikacije Europske unije (Ured za publikacije), str. 21.

²⁸ U članku 89. Opće uredbe o zaštiti podataka utvrđene su dodatne zaštitne mjere i mogućnosti odstupanja na temelju prava EU-a ili nacionalnog prava, posebno u pogledu obrade u svrhe arhiviranja u javnom interesu, u svrhe znanstvenih ili povijesnih istraživanja ili u statističke svrhe.

²⁹ „Pseudonimizacija” znači obrada osobnih podataka na način da se osobni podaci više ne mogu pripisati određenom ispitaniku bez uporabe dodatnih informacija, pod uvjetom da se takve dodatne informacije drže odvojeno te da podliježu tehničkim i organizacijskim mjerama kako bi se osiguralo da se osobni podaci ne mogu pripisati osobi čiji je identitet utvrđen ili se može utvrditi. Izvor: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5419-2016-INIT/hr/pdf> str. 112.

- U skladu s Općom uredbom o zaštiti podataka države članice mogu uvesti „dodatne uvjete, uključujući ograničenja s obzirom na obradu genetskih podataka, biometrijskih podataka ili podataka koji se odnose na zdravlje” (članak 9. stavak 4.). Stoga je to novo područje koje zahtijeva donošenje propisa EU-a ili nacionalnog propisa prije nego što upotreba posebnih kategorija podataka u istraživačke svrhe postane u potpunosti operativna.
- Osim toga, u uvodnoj izjavi 26. Opće uredbe o zaštiti podataka pojašnjeno je da se načela zaštite podataka primjenjuju na posebne kategorije osobnih podataka koje se odnose na pojedinca čiji je identitet utvrđen ili se može utvrditi. Suprotno tomu, ona se **ne primjenjuju na anonimne informacije ili osobne podatke koji su učinjeni anonimnima** na način da se identitet ispitanika ne može ili više ne može utvrditi. To znači da se obrađene informacije koje su anonimne ili učinjene anonimnima mogu upotrebljavati u svrhe prikupljanja agregiranih statističkih podataka za utvrđivanje i bilježenje trendova u pogledu jednakosti³⁰.
- EDPS u [preliminarnom mišljenju o zaštiti podataka i znanstvenim istraživanjima](#) preporučuje „jačanje dijaloga između tijela za zaštitu podataka i odbora za etičku reviziju radi zajedničkog utvrđivanja aktivnosti koje se mogu smatrati pravim istraživanjem, uspostave kodeksa ponašanja EU-a za znanstveno istraživanje, bolje usklađenosti istraživačkih okvirnih programa EU-a i standarda zaštite podataka te pokretanja rasprave o okolnostima u kojima se pristup istraživača podacima u posjedu privatnih tvrtki može temeljiti na javnom interesu”.
- U mjeri u kojoj je to moguće države članice potiču se da uklone prepreke koje se odnose na neka javna tijela koja trenutačno ne prikupljaju podatke razvrstane prema etničkom i rasnom podrijetlu.

Primjeri nacionalne prakse

Pučka pravobraniteljica u **Hrvatskoj** nadležnim tijelima javne uprave (osobito u području unutarnjih poslova, zdravstva, socijalne skrbi, rada, mirovinskog osiguranja i obrazovanja) izdala je preporuke o pokretanju aktivnosti prikupljanja i obrade posebnih kategorija osobnih podataka, među ostalim u pogledu etničkog podrijetla ili nacionalne pripadnosti, uz primjenu primjerenih zaštitnih mjera, radi boljeg razumijevanja strukturne diskriminacije. Državna uprava u prošlosti je redovito tvrdila da to ne može učiniti zbog Opće uredbe o zaštiti podataka.

Hrvatski zavod za javno zdravstvo uspostavio je suradnju s Ministarstvom unutarnjih poslova radi poboljšanja praćenja zdravlja (i društvenih odrednica zdravlja) pripadnika romske nacionalne manjine nakon pozitivnog mišljenja Agencije za zaštitu osobnih podataka o prikupljanju podataka o nacionalnoj i etničkoj pripadnosti u skladu s Općom uredbom o zaštiti podataka. To je jedna od mjera uključenih u [Akcijski plan za provedbu Strategije za uključivanje Roma za razdoblje 2021. – 2027.](#), kojim upravlja Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske.

Portugalski statistički ured blisko je surađivao sa službenikom za zaštitu podataka vladina ureda Statistics Portugal kako bi osigurao da su za [pilot-anketu o životnim uvjetima, podrijetlu i putanjama rezidentnog stanovništva u Portugalu](#) ispunjeni svi zahtjevi Opće uredbe o zaštiti podataka. Za upitnik su napravljene prilagodbe, na primjer:

- određeno je da je anketa dobrovoljna, za razliku od svih drugih anketa među kućanstvima, koje su obvezne
- ispitanici i osobe koje žive u kućanstvu imat će mogućnost nenavođenja svojih imena

³⁰FRA (2021.), [Equality in the EU 20 years on from the initial implementation of the equality directives \(Jednakost u EU-u 20 godina nakon početne provedbe direktiva o jednakosti\)](#), Luksemburg, Ured za publikacije Europske unije (Ured za publikacije), str. 21.

- anketari će biti dužni gotove intervjuje odmah dostaviti u središnju kutiju kako bi se osobni podaci ispitanika mogli što prije izbrisati s njihovih radnih računala (kad se primjenjuju CAPI ili CATI načini intervjuiranja)
- imena, adrese i druge karakteristike članova kućanstva neće biti uključeni u konačnu bazu podataka dostupnu za potrebe interne analize
- protok svih podataka u računalnim sustavima vladinog ureda Statistics Portugal propisno će se procijeniti kako bi se riješili svi mogući sigurnosni problemi.

U **Nizozemskoj**, u okviru barometra o kulturnoj raznolikosti unutar organizacija, pilot-projekt proveden među osam javnih i privatnih organizacija dobio je pozitivnu ocjenu tijela za zaštitu podataka. S obzirom na važnost privatnosti pojedinačnih zaposlenika nizozemski ured za statistiku Statistics Netherlands anonimno analizira podatke o radnoj snazi koje dostavljaju poslodavci i pruža rezultate samo na zbirnoj razini. Nema potrebe za prikupljanjem i predstavljanjem podataka o pojedinačnim zaposlenicima. Svi su podaci anonimni i agregiraju se na skupnoj razini. Ako je skupina premala, statistički ured neće objaviti te podatke.

5. Prikupljanje informacija (način prikupljanja informacija) o samoidentifikaciji na temelju „rasnog ili etničkog podrijetla“

Obrazloženje

U skladu s [Načelima i preporukama UN-a za popise stanovništva i stanova u pogledu etničke pripadnosti](#) (točka 4.183.) podaci o etničkoj pripadnosti pružaju informacije o raznolikosti stanovništva i mogu poslužiti za identifikaciju njegovih podskupina. Neka područja studija koja se oslanjaju na takve podatke uključuju demografske trendove, prakse i mogućnosti zapošljavanja, raspodjelu prihoda, razine obrazovanja, migracijske obrasce i trendove, sastav i strukturu obitelji, mreže socijalne potpore, zdravstvene uvjete i viktimizaciju kriminala.

U skladu s OHCHR-ovim [pristupom podacima koji se temelji na ljudskim pravima](#) interesne populacije trebale bi se samodefinirati, što znači da parametre populacije ne može nametnuti vanjska strana niti oni mogu biti dodijeljeni na temelju pripisivanja ili zamjenskih kategorija.

Stoga bi prikupljanje informacija o samoidentifikaciji osobe u smislu rasnog ili etničkog podrijetla moglo biti relevantno za:

- potrebe razvrstavanja podataka radi analize (strukturnih i sustavnih) nejednakosti u ishodima
- analizu intersekcijskih nejednakosti (npr. ispitivanje informacija o rasnom ili etničkom podrijetlu u odnosu na podatke o drugim zaštićenim karakteristikama, kao što su spol, dob, invaliditet, vjera, uvjerenje, seksualna orijentacija itd.)
- bolje razumijevanje čimbenika koji potencijalno pridonose, pojačavaju ili čine osnovu sistemskih/strukturnih nejednakosti u ishodima te diskriminacije i rasizma
- osnaživanje etničkih i drugih rasnih manjina i skupina koje su u opasnosti od diskriminacije: „Statistički dokazi koji se temelje na rasnom ili etničkom podrijetlu mogu imati odlučujuću ulogu u pravnim postupcima. Pojedini podnositeljima tužbe često su potrebni statistički dokazi koji bi

potkrijepili njihovu tužbu, posebno kad je u pitanju neizravna diskriminacija, [...] i kako je prepoznato u Direktivi o rasnoj jednakosti (uvodna izjava 15.)³¹”.

- uzorkovanje ili probir prihvatljivih ispitanika u anketi.

Kako je navedeno u [Vodiču UNECE-a za razvrstavanje podataka radi mjerenja siromaštva](#), „etnički identitet može se mjeriti primjenom raznih koncepata, uključujući etničko podrijetlo, etničku skupinu, kulturno podrijetlo, nacionalnost, rasu, boju [kože], status manjine, pleme, jezik, vjeru – [i u brojnim slučajevima primjenom zamjenskih varijabli kao što su zemlja rođenja, zemlja rođenja roditelja, državljanstvo] – ili raznih kombinacija tih koncepata”³².

Smjernice

- Za potrebe prikupljanja podataka **interesne populacije trebale bi biti samodefinirajuće**. To je načelo ključno, posebno kad se „rasno ili etničko podrijetlo” odnosi na aspekt privrženosti osobe određenoj etničkog ili drugoj manjinskoj skupini ili identifikacije s njom. Pripisivanje/identifikacija „rasnog ili etničkog podrijetla” ispitanika koju pripisuje treća strana (npr. anketar ili pružatelj usluga) ne odgovara nužno stvarnoj identifikaciji osobe.

Za slučajeve u kojima bi iz logističkih, političkih ili drugih razloga moglo biti potrebno upotrebljavati demografske karakteristike za identifikaciju određene populacije u [Vodiču OHCHR-a za pristup podacima koji se temelji na ljudskim pravima](#) preporučuje se da prikupljači podataka javno objave da način na koji postupaju s podacima i objavljuju ih ne podrazumijeva samoidentifikaciju ako osobni podaci o etničkom identitetu nisu otkriveni³³.

- Trebalo bi objasniti svrhu svakog prikupljanja podataka u vezi s rasnim ili etničkim podrijetlom, a prikupljanje bi trebalo temeljiti na najuspješnijem primjeru iz prakse i transparentnosti. Time bi se povećala razina povjerenja u svako prikupljanje etničkih podataka.
- Prikupljačima podataka preporučuje se da nastoje uključiti interesne zajednice/skupine u sve aspekte svojih aktivnosti prikupljanja, uključujući utvrđivanje najprikladnijih kategorija za obuhvaćanje „rasnog ili etničkog podrijetla” pojedinca kao društvenog opisa. Time bi se osiguralo da se prema obuhvaćenim zajednicama/skupinama stanovništva postupa kao prema stručnjacima za vlastitu stvarnost i pomoglo u borbi protiv nesvjesne pristranosti.
- S obzirom na to da definicije, konceptualizacije i kategorizacije mogu utjecati na moguće odgovore, oni koji prikupljaju podatke na temelju rasnog ili etničkog podrijetla trebali bi osigurati da se ispitanicima jasno obrazlože osnovni kriteriji koji se primjenjuju za mjerenje koncepta „rasnog ili etničkog podrijetla” u određenoj anketi, popisima stanovništva, administrativnim izvorima podataka itd. Isto vrijedi i za širenje dobivenih podataka.

---

³¹ Al-Zubaidi, Y. (2020.), „[Neka razmišljanja o statistici o rasnom i etničkom podrijetlu u svrhu borbe protiv diskriminacije](#)

[u Europi](#)”, u: Pregled europskog prava o jednakosti, 2. izdanje, Luksemburg, Ured za publikacije, str. 62. – 72., str. 65.

³² Gospodarska komisija Ujedinjenih naroda za Europu (UNECE) (2020.), [Poverty Measurement – Guide to Data Disaggregation \(Mjerenje siromaštva – Vodič za razvrstavanje podataka\)](#), str. 33.

³³ OHCHR, 2018., [A Human Rights-Based Approach to Data: Leaving no one behind in the 2030 agenda for sustainable development \(Pristup podacima koji se temelji na ljudskim pravima: jednaka prava za sve u Programu održivog razvoja do 2030.\)](#), Ujedinjeni narodi 2018., str. 13.

- Kako je „privrženost određenoj etničkoj/manjinskoj/rasnoj skupini, odnosno identifikacija s njome” višedimenzionalna i u većoj mjeri proces nego statički koncept, takvu klasifikaciju trebalo bi razmatrati tako da se uzimaju u obzir njezine fleksibilne granice³⁴. Stoga se preporučuje da prikupljači podataka ispitanicima omoguće da odaberu više etničkih pripadnosti / pripadnosti skupini ili kombinaciju etničkih pripadnosti / pripadnosti skupini (tj. mješovitu kategoriju). Informacije o više (miješanih) identiteta mogu se prikupiti na temelju jednog pitanja s više odgovora ili na temelju nekoliko pitanja s jednim odgovorom. Kako bi se identifikacija razmatrala kao proces i izbjegla statična konceptualizacija, privrženost ili identifikacija na temelju rasnog ili etničkog podrijetla mogla bi se mjeriti i na ljestvici (npr. od kategorije „ne postoji privrženost ili postoji niska razina privrženosti” do kategorije „postoji visoka razina privrženosti”).
- Za administrativne izvore: i klasifikacije koje se upotrebljavaju u administrativnim podacima moraju se redovito ažurirati. S obzirom na to da ne postoji jamstvo da će se osoba i dalje samoidentificirati na isti način, posebno ako je prošlo dosta vremena otkako su podaci izvorno prikupljeni i upisani u registar ili administrativni izvor, preporučuje se da se omogućí revidiranje takvih informacija kad god određena osoba zatraži takvu reviziju na vlastitu inicijativu.
- Ovisno o načinu prikupljanja podataka (putem interneta, osobno, telefonom) i izvoru podataka (administrativni registar, popis stanovništva, anketa itd.), prikupljači podataka trebali bi u tehničkim uputama i dokumentaciji objasniti na koji će se način djeca „miješanih” parova izjašnjavati o „rasnom ili etničkom podrijetlu” (na primjer, izričite upute da se ispitanicima omogućí da daju više odgovora ili da se omoguće odgovori kao što je „birasno podrijetlo”).
- Na temelju [Načela i preporuka UN-a za popise stanovništva i stanova u pogledu etničke pripadnosti](#) (točka 4.185.) klasificiranje etničkih/manjinskih skupina zahtijeva i uključivanje najužih razina etničke pripadnosti / pripadnosti skupini, samopercipiranih skupina, regionalnih i lokalnih skupina te skupina koje se obično ne smatraju etničkim skupinama, kao što su vjerske skupine i skupine koje se temelje na istoj nacionalnosti.
- Zemlje koje prikupljaju podatke o etničkoj pripadnosti trebaju imati na umu da prethodno kodiranje ili pretklasifikacija etničkih skupina u vrijeme prikupljanja podataka može dovesti do gubitka detaljnih informacija o raznolikosti stanovništva **ako ne postoji mogućnost bilježenja „drugih” nespecificiranih etničkih identiteta/skupina i davanja odgovora slobodnim unosom teksta**. Na primjer, nakon savjetovanja sa svim relevantnim romskim organizacijama u Bugarskoj tijekom provedbe [ankete EU-MIDIS II](#) Agencije za temeljna prava u anketi se upotrebljavala pokazna kartica s 25 kategorija za samoidentifikaciju tijekom probira prihvatljivih ispitanika romske nacionalnosti na kućnom pragu. Na primjer, popis je uključivao kategorije kao što su: *Romi, Ierlii, Demirdjii, Bakardjii, Džambasi, Rudari/Ludari, Kopanari, Vlasi* itd. Stoga prikupljači podataka moraju odlučiti koje su kategorije za ispitanike najvažnije

---

³⁴ To može biti problem, posebno pri prikupljanju administrativnih podataka. Na primjer, ako zdravstveno tijelo u svojim obrascima počne prikupljati informacije o etničkoj pripadnosti osobe koje je osoba sama iznijela, to će ostati u sustavu sve dok se podaci ne uklone ili dok osoba ne iskaže želju za izmjenom svojih podataka. Ako se ne osiguraju mogućnosti za takve izmjene, a redovito se podsjeća na osobne informacije koje se spremaju u sustav, određene karakteristike – jednom prikupljene – mogu ostati u sustavu, iako više ne odgovaraju načinu na koji bi se osoba trenutačno okarakterizirala.

i najznačajnije, što bi u idealnom slučaju trebalo učiniti u suradnji sa zajednicama/skupinama od kojih će se prikupljati podaci.

- Kad je za prikupljanje informacija o samoidentifikaciji omogućeno davanje odgovora slobodnim unosom teksta, prikupljačima podataka preporučuje se da uzmu u obzir sljedeća upozorenja: 1. ljudi ne razmišljaju uvijek spontano o sebi u rasnom ili etničkom smislu; 2. otvoreno pitanje često dovodi do vrlo velikog broja odgovora, koje je u sljedećem koraku potrebno preklasificirati i smanjiti kako bi bili korisni za daljnju analizu.
- Pitanje(a) o rasnoj ili etničkoj identifikaciji treba postaviti na način koji će ispitaniku omogućiti da vidi sve moguće odgovore prije donošenja odluka³⁵.
- Pojedincima bi trebalo omogućiti da odaberu hoće li otkriti ili uskratiti informacije o svojim osobnim karakteristikama. To znači da bi davanje osobnih podataka o etničkoj pripadnosti trebalo biti opcionalno za potencijalne ispitanike, kojima to mora biti jasno priopćeno u uputama koje prethode pitanju o tome kako se sami identificiraju u rasnom ili etničkom pogledu.

Podatke bi trebalo prikupljati uz privolu ispitanika te bi trebalo osigurati mogućnost odbijanja davanja odgovora (na primjer, kako bi se zajamčilo slobodno samoizjašnjenje o „rasnom ili etničkom podrijetlu“, ispitanicima bi trebalo omogućiti da navedu „Nijedno“ ili „Ne želim odgovoriti“³⁶). Sudjelovanje bi trebalo biti dobrovoljno. Potrebno je izbjegavati preopterećivanje ispitanika, osobito zato što pitanja o iskustvu rasizma i diskriminacije mogu potaknuti emocionalnu reakciju i stres.

- Prikupljačima podataka i organizacijama/tijelima uključenima u aktivnosti prikupljanja podataka preporučuje se da ulažu u osposobljavanje osoblja (popisivača i anketara te analitičara podataka i pružatelja usluga). To bi moglo uključivati razvoj internetskog portala za osposobljavanje. Od etničkih zajednica može se zatražiti da osiguraju vanjsko osposobljavanje o informiranju.
- Aktivnosti prikupljanja podataka ne bi trebale imati negativan utjecaj: trebale bi se provoditi u skladu s načelom „nečinjenja štete“ u okviru ljudskih prava. Informacije prikupljene tijekom prethodnih savjetovanja i participativnih postupaka trebalo bi revidirati kako bi se izbjeglo preopterećivanje ranjivih skupina. Moguća prepreka sudjelovanju, neovisno o načinu provedbe intervjua, mogla bi biti činjenica da se nekim manjinskim skupinama često pristupa radi sudjelovanja u anketnom istraživanju, a da rezultati sudjelovanja ne dovode nužno do promjena ili izravnih koristi. Prikupljači podataka moraju jasno istaknuti koristi i ključne ciljeve sudjelovanja, ublažiti zabrinutost u pogledu zaštite podataka i privatnosti te, kad je to moguće, ukazati na promjene postignute putem drugih sličnih anketa.
- Države članice i relevantni prikupljači podataka trebali bi nastojati redovito razmjenjivati uspješne primjere iz prakse u pogledu toga *treba li i kako* prikupljati informacije o samoidentificiranju u administrativnim izvorima. Prikupljanje podataka o rasnoj/etničkoj samoidentifikaciji u administrativne svrhe ili u administrativnim izvorima podataka moguće je

---

³⁵ Gospodarska komisija Ujedinjenih naroda za Europu (UNECE) (2020.), [Poverty Measurement – Guide to Data Disaggregation \(Mjerenje siromaštva – Vodič za razvrstavanje podataka\)](#), str. 33.

³⁶ [Načela i preporuke UN-a za popise stanovništva i stanova u pogledu etničke pripadnosti](#) (točka 4.186.).

u nekim slučajevima. U određenom broju zemalja (npr. u Bugarskoj, Mađarskoj, Irskoj, Slovačkoj) takvi se podaci prikupljaju putem popisa stanovništva. Međutim, u većini država članica administrativni izvori podataka prvenstveno se oslanjaju na zamjenske informacije koje ukazuju na etničko ili imigrantsko podrijetlo (za zamjenske varijable vidjeti vodeće načelo br. 6).

- Prikupljači podataka trebali bi pružiti jasne, otvoreno dostupne informacije o svojem radu, među ostalim o obliku istraživanja i metodologiji prikupljanja podataka. Podaci koje prikupljaju državne agencije trebaju biti javno dostupni³⁷.

Primjeri nacionalne prakse

U [irskom popisu stanovništva 2016.](#) pitanja o rasnoj/etničkoj samoidentifikaciji postavljena su kako slijedi:

Kojoj etničkoj skupini pripadate?

A. bijelac

1. Irac
2. Irski Putnik
3. Druga bjelačka skupina

B. crnac ili crni Irac

1. Afrikanac
2. Druga crnačka skupina

C. Azijac ili azijski Irac

1. Kinez
2. Druga azijska skupina

D. Drugo, uključujući miješano podrijetlo

Javno savjetovanje održano je 2019. kako bi se preispitao sadržaj upitnika za sljedeći popis stanovništva. Kao rezultat pitanju o etničkoj pripadnosti dodane su dodatne kategorije za: Rome, Indijce/Pakistance/Bangladešane, Arape i osobe miješanog podrijetla. Pojediniosti su dostupne u cjelovitom [izvješću na temelju savjetovanja](#). U nastavku je revidirano pitanje o etničkoj pripadnosti za sljedeći popis stanovništva (planiran za 2022.):

Kojoj etničkoj skupini pripadate/kojeg ste etničkog podrijetla?

A. bijelac

1. Irac
2. Irski Putnik
3. Rom
4. Druga bjelačka skupina

B. crnac ili crni Irac

5. Afrikanac
6. Druga crnačka skupina

C. Azijac ili azijski Irac

7. Kinez

---

³⁷ OHCHR, 2018, [A Human Rights-Based Approach to Data: Leaving no one behind in the 2030 agenda for sustainable development \(Pristup podacima koji se temelji na ljudskim pravima: jednaka prava za sve u Programu održivog razvoja do 2030.\)](#), Ujedinjeni narodi 2018., str. 14.

8. Indijac/Pakistanac/Bangladešanin
9. Druga azijska skupina
- D. Drugo, uključujući miješanu skupinu/podrijetlo
10. Arapin
11. Miješana skupina/podrijetlo, upišite opis
12. Drugo, upišite opis

Osim toga, za mjerenje u području invaliditeta i vjere postavljaju se posebna pitanja. Pojediniosti su dostupne u [obrascu popisa stanovništva 2022.](#)

Nacionalni popis stanovništva u **Malti** planiran za studeni 2021. uključivat će pitanja o rasnom podrijetlu, vjeri i seksualnoj orijentaciji. Kad je konkretno riječ o rasnom podrijetlu, popisni upitnik uključivat će pitanje na koje treba odgovoriti na temelju samoodređenja. Malta će prvi put prikupljati takve informacije jer se dosad nikad nisu prikupljale s pomoću popisa stanovništva ili drugih nacionalnih anketa³⁸.

U **Španjolskoj** je 2021. Opća uprava za jednako postupanje te etničku i rasnu raznolikost naručila studiju [„Ispitivanje afričkog stanovništva i stanovništva afričkog podrijetla u Španjolskoj – identitet i pristup pravima”](#), koja je usmjerena na to kako Afrikanci i osobe afričkog podrijetla koji žive u Španjolskoj ostvaruju i uživaju svoja građanska, politička, socijalna, kulturna i ekonomska prava kao posebna društvena skupina i skupina koja bi mogla biti kolektivna žrtva diskriminacije. Studija se temelji na dvije internetske ankete usmjerene na relevantnu populaciju i organizacije civilnog društva, koje uključuju pitanja o iskustvima diskriminacije i policijskom profiliranju. Uključivala je otvoreno pitanje koje je osobama afričkog podrijetla koje žive u Španjolskoj omogućilo da se samoidentificiraju.

U **Italiji** je [anketa o diskriminaciji](#) usmjerena i na etničke manjine te obuhvaća više osnova diskriminacije i nekoliko područja života, kao što su obrazovanje, zapošljavanje, zdravlje, pristup robi i uslugama i političko sudjelovanje. Kako bi se uzele u obzir moguće ranjive skupine, ispitanici će se moći samoidentificirati na temelju karakteristika kao što su fizičke karakteristike, zdravstveno stanje i invaliditet, status imigranta ili potomka imigranata, etničko podrijetlo i boja kože, vjerska pripadnost, seksualna orijentacija ili rodni identitet. Sustavi kategorizacije omogućuju više kategorija identifikacije te ispitanicima omogućuju da ne odgovore na pitanje ili da odgovore „nijedno”. Projekt je još u tijeku, a pilot-anketa zakazana je za 2021.

U **Italiji** se [anketom o stambenom uključivanju Roma, Sinta i Caminantija](#) prikupljaju podaci za praćenje uključivanja tih zajednica u pogledu stambenih uvjeta, što je dio Nacionalne strategije za uključivanje Roma, Sinta i Caminantija za razdoblje 2012. – 2020. Cilj je poboljšati statističke podatke o romskom stanovništvu u Italiji razvojem sustava pokazatelja za praćenje politika uključivanja, s posebnim naglaskom na projekt privremenog stambenog zbrinjavanja Roma. Temeljna su načela ankete samoidentifikacija, dobrovoljno i anonimno prikupljanje podataka te uključivanje predstavnika Roma putem Nacionalne platforme romskih udruga.

Hrvatski zavod za javno zdravstvo izradio je [javnozdravstvene pokazatelje zdravlja Roma u Republici Hrvatskoj](#), sustav u kojem se kombiniraju podaci iz zdravstvenih baza podataka i registara s etničkim podacima. Stvaranjem sustava koji bi pružio realističnu sliku zdravlja Roma na temelju dostupnih i rutinskih javnozdravstvenih statistika, zdravstvene mjere planirane upotrebom realnih pokazatelja i

---

³⁸ Malta Today (2021.), [Census to collect data on race, sexual orientation and religion for first time \(U popisu stanovništva prvi put prikupljat će se podaci o rasi, seksualnoj orijentaciji i vjeri\)](#), 13. svibnja 2021.

dokaza mogu biti usmjerenije i djelotvornije. Budući da se podaci u javnozdravstvenim bazama podataka i registrima nisu rutinski pratili s obzirom na etničku pripadnost, provedbom ove mjere uspostavljen je inovativan sustav analize i izvješćivanja o zdravlju Roma koji omogućuje uvid u sociodemografske karakteristike.

Primjeri iz anketa Agencije za temeljna prava (FRA)

U Agencijinim anketama EU-MIDIS koje su usmjerene na imigrante i potomke imigranata primjenjuje se više pristupa „rasnom ili etničkom podrijetlu”.

1. Za uzorkovanje i probir prihvatljivih ispitanika upotrebljavaju se zamjenski podaci o zemlji rođenja ispitanika i zemlji rođenja njihovih roditelja jer u državama članicama gotovo da ne postoje dostupni okviri za uzorkovanje (kao što su registri adresa ili pojedinačni registri) koji bi uključivali informacije o samoidentifikaciji na temelju rasnog ili etničkog podrijetla.
2. Za mjerenje samoidentifikacije Agencija upotrebljava kombinaciju zasebnih anketnih pitanja u kojima se od ispitanika traži da navedu informacije u pogledu različitih aspekata pripadnosti/privrženosti skupini na temelju rasnog ili etničkog podrijetla, kako je prikazano u tablicama u nastavku³⁹.
3. Agencija upotrebljava skup pitanja za mjerenje iskustava ispitanika s diskriminacijom na temelju rasnog ili etničkog podrijetla u ključnim područjima života (vidjeti primjere iz drugih anketa FRA-e u okviru vodećeg načela 6 ovih smjernica).

Tekst pitanja:

IN09	Samoidentifikacija ispitanika kao osobe afričkog podrijetla ili crnca
	Biste li sebe opisali kao osobu afričkog podrijetla / crnca?
	JEDAN ODGOVOR
1	↑ Da
2	Ne
-96	<i>Ne želim odgovoriti</i>
-97	<i>Ne razumijem pitanje</i>
-98	<i>Nije primjenjivo</i>
-99	<i>Ne znam</i>

Izvor: Anкета na razini EU-a o imigrantima i potomcima imigranata

RA02	Samoidentifikacija ispitanika kao državljanina/Europljanina/državljanina zemlje rođenja/zemlje rođenja roditelja
-------------	---

³⁹ Međutim, ako je određena osoba rođena u zemlji podsaharske Afrike, u analizi FRA-e ona će biti uvrštena u kategoriju „imigranti iz podsaharske Afrike”, neovisno o tome u kojoj se mjeri ona identificira kao Europljanin, a ne kao Afrikanac iz podsaharske Afrike. To se čini zbog (ne)dostupnosti informacija o etničkoj/rasnoj identifikaciji u okvirima uzorkovanja i potrebe da se u svrhu uzorkovanja kao približni pokazatelj upotrebljavaju podaci o zemlji rođenja ispitanika i zemlji rođenja njihovih roditelja.

	PITANJE ZA SVE	
	Ljudi sebe mogu vidjeti na različite načine. Sljedeće pitanje je o tome kako vidite sebe. Na ljestvici od 1 do 5, pri čemu 1 znači „nimalo”, a 5 „u velikoj mjeri”, u kojoj se mjeri osjećate...?	
	POKAZNA KARTICA RA02 PROČITATI OD RA02_1 DO RA01_5	
RA02_1	Europljaninom	1 Nimalo
RA02_2	Austrijancem	2
RA02_3	Nigerijcem	3
...	...	4
....	...	5 U velikoj mjeri
....	...	-96 Ne želim odgovoriti
		-97 Ne razumijem pitanje
		-98 Nije primjenjivo
		-99 Ne znam

Izvor: FRA, EU MIDIS II

Anketa Agencije o temeljnim pravima provedena među općim stanovništvom u EU-u uključivala je pitanje o samoidentifikaciji ispitanika kao pripadnika etničke manjine. Osim toga, u anketi se ispitanike pitalo o zemlji njihova rođenja i zemlji rođenja njihovih roditelja.

r29	Pripadnost etničkoj manjini
	PITANJE ZA SVE
	Smatrate li se pripadnikom etničke manjine u [ZEMLJA]?
	MOGUĆ JE SAMO JEDAN ODGOVOR
1	☑ Da
2	Ne
888	Ne želim odgovoriti
999	Ne znam

Izvor: Anketa FRA-e o temeljnim pravima

6. Upotreba zamjenskih informacija pri prikupljanju podataka o rasnom ili etničkom podrijetlu (kad samoidentifikacija nije moguća)

Obrazloženje

Za razvrstavanje prema rasnom ili etničkom podrijetlu potrebno je prikupiti podatke o relevantnim karakteristikama. **Nedostatak ili nepotpunost** dokaza o rasnom ili etničkom podrijetlu predstavlja problem jer je teže procijeniti:

1. stvarni razmjer/raširenost izazova s kojima se etničke manjine ili rasne skupine suočavaju (kao što su rasizam, diskriminacija, strukturne nejednakosti u ključnim područjima života, zločini i uznemiravanje motivirani predrasudama te diskriminirajuće profiliranje od strane tijela za izvršavanje zakonodavstva)
2. učinkovitost zakonodavstva i politika koje se provode u borbi protiv nejednakosti, diskriminacije i rasizma.

Kao što je već navedeno, s obzirom na to da su kategorizacije o rasnom ili etničkom podrijetlu društveni konstrukti, ne postoji jedno samorazumljivo značenje ili mjerenje, pa stoga ni univerzalno rješenje kad je u pitanju prikupljanje podataka na temelju društveno konstruiranih razlika⁴⁰.

Međutim, najvažnije je utvrditi u kojim se kategorijama pojavljuju nedostaci i nejednakosti – je li to, primjerice, zemlja rođenja, nacionalnost, boja kože, vjera ili sve zajedno. Isto tako, u kojoj mjeri kategorije koje se upotrebljavaju za statistiku o jednakosti smisljeno i odgovarajuće predstavljaju sve osobe i skupine u nepovoljnom položaju u pogledu rasnog ili etničkog podrijetla. Brojnost populacije / broj stanovnika na temelju popisa stanovništva kategorije su koje prikazuju zastupljenost i putem kojih se može voditi borba za političku moć. Stoga odgovarajuće brojanje omogućuje odgovarajuću zastupljenost, a odgovarajuća zastupljenost odgovarajuću zaštitu.

Izazovi

- Iz različitih razloga (povijesnih, pravnih itd.) u većini država članica EU-a „koncept rase ili rasnog podrijetla ne upotrebljava se u prikupljanju podataka. Način na koji se shvaća rasno ili etničko podrijetlo utječe na zaštitu koju pruža Direktiva o rasnoj jednakosti te na to smatra li se postupanje koje se naizgled temelji na zamjenskim vrijednostima, kao što su status imigranta, nacionalnost, jezik i određene vjerske prakse, izravnom ili neizravnom, prikrivenom ili očitom diskriminacijom”⁴¹.
- U većini administrativnih izvora upotrebljavaju se zamjenske kategorije za rasno ili etničko podrijetlo, kao što su državljanstvo/nacionalnost, zemlja rođenja, zemlja rođenja roditelja, jezik. Međutim, u skladu s UNECE-ovim vodičem [Mjerenje siromaštva – Vodič za razvrstavanje podataka](#) „upotreba zamjenskih informacija može biti izazovna za određene skupine i zahtijeva pažnju. Na primjer, podaci koji se temelje na nacionalnosti mogu biti vrlo slab

---

⁴⁰ Makkonen, T. (2017.), [European Handbook on Equality Data \(2016 revision\)](#) (Europski priručnik o podacima o jednakosti (revidirana verzija iz 2016.)).

⁴¹ Farkas, L. (2017.), [Analysis and comparative review of equality data collection practices in the European Union: Data collection in the field of ethnicity \(Analiza i usporedni pregled praksi prikupljanja podataka o jednakosti u Europskoj uniji: prikupljanje podataka u području etničke pripadnosti\)](#), Luksemburg: Ured za publikacije Europske unije, 2017., str. 6.

pokazatelj etničke pripadnosti zbog razlika u politikama naturalizacije ili za pripadnike autohtonih naroda ili autohtone etničke skupine⁴².

- Stoga upotreba zamjenskih informacija dovodi do rizika od „**nedovoljne obuhvaćenosti**“: na primjer, ako se statistika o jednakosti temelji samo na zemlji rođenja ili nacionalnosti (kao zamjenskoj vrijednosti za etničku pripadnost / etničko podrijetlo), neće biti obuhvaćene druge vrste nepovoljnog položaja i nejednakosti koje su moguće u vezi s, među ostalim, bojom kože, rasnim ili etničkim podrijetlom i vjerom. Ako se za prikaz utjecaja pandemije bolesti COVID-19 na etničke ili rasne manjine upotrebljavaju podaci o mjestu rođenja, neće se razmatrati rizik za osobe afričkog podrijetla koje su druga ili treća generacija imigranata. Stoga postoji jaz između onoga što se može prikazati s pomoću zamjenskih varijabli i onoga što bi bilo bitno znati.
- Upotreba zamjenskih varijabli predstavlja rizik od homogenizacije. Na primjer, „građani EU-a koji su ‚migrantskog podrijetla‘, ‚nove ili nevećinske nacionalnosti‘ ili ‚alohtoni‘ imaju jednu zajedničku karakteristiku: određuju se na temelju binarne opozicije u odnosu na zemlju podrijetla ili etničko podrijetlo većinskog stanovništva u toj zemlji. Te kategorije ujedno dovode u zabludu jer se na temelju njih manjine grupiraju u jednu cjelinu, pri čemu se prethodno nije istražilo pripadaju li doista zajedno⁴³. Stoga bi istraživači pri upotrebi zamjenskih kategorija trebali razmotriti utjecaj svojih odabira kategorija u analizama podataka.
- Zamjenske kategorije suprotne su načelu samoidentifikacije i stoga ne predstavljaju raznolikost rasnog ili etničkog podrijetla u društvu. Na primjer, u slučaju stanovnika prve generacije koji dugo žive u predmetnoj zemlji, zamjenska varijabla „zemlja rođenja“ možda neće biti učinkovit i operativni pokazatelj etničke pripadnosti nakon 10-15 godina boravka u zemlji boravišta.
- Podaci o migraciji (podrijetlu), jeziku, razinama obrazovanja i siromaštvu nisu učinkovite zamjenske varijable za mjerenje diskriminacije na temelju rasnog ili etničkog podrijetla⁴⁴. Stoga bi zemlje koje odbijaju prikupljati podatke na temelju rasnog ili etničkog podrijetla u vezi s diskriminacijom na umjetan način ograničile tumačenje prava jednakosti i točnije, učinkovitu provedbu zakona o nediskriminaciji.
- Diskriminacija na temelju rasnog ili etničkog podrijetla nije rezultat načina na koji ljudi definiraju sami sebe, nego načina na koji ih drugi vide/percipiraju. Zbog toga je bitna identifikacija treće strane, ali te je podatke teško prikupiti u popisu stanovništva.

Smjernice

- U nedostatku odgovarajućih okvira za uzorkovanje upotreba zamjenskih informacija često je jedini način anketiranja etničkih ili rasnih manjina.

---

⁴² Gospodarska komisija Ujedinjenih naroda za Europu (UNECE) (2020.), [Poverty Measurement – Guide to Data Disaggregation \(Mjerenje siromaštva – Vodič za razvrstavanje podataka\)](#), str. 70.

⁴³ Farkas, L. (2017.), [Analysis and comparative review of equality data collection practices in the European Union: Data collection in the field of ethnicity \(Analiza i usporedni pregled praksi prikupljanja podataka o jednakosti u Europskoj uniji: prikupljanje podataka u području etničke pripadnosti\)](#), Luksemburg: Ured za publikacije Europske unije, 2017., str. 38.

⁴⁴ Vidjeti prethodnu bilješku, str. 6.

- „Za mjerenje (ne)jednakosti utvrđivanje percipiranog rasnog i etničkog podrijetla može biti jednako važno kao i ono na temelju samoidentifikacije. (Percipirano) rasno podrijetlo važan je element diskriminacijskih iskustava Afro-Europljana i europskih muslimana te Roma“⁴⁵.
- S obzirom na vrlo segregirane životne uvjete Roma u nekoliko država članica, što utječe na cijele mikroregije, podaci o siromaštvu/prihodu mogli bi se koristiti kao zamjenski podaci, osobito u kombinaciji s podacima o zemljopisnom položaju⁴⁶.
- Upotreba zamjenskih podataka trebala bi biti transparentna, a informacije o tome biti javno dostupne. Na primjer, tehničkim (meta)informacijama za prikupljanje podataka trebalo bi dodati informativne bilješke za korisnike podataka u kojima se objašnjavaju definicije i ograničenja zamjenskih podataka koji se upotrebljavaju.
- Ako se načelo samoidentifikacije koje se temelji na ljudskim pravima ne može primijeniti, prikupljači podataka trebali bi predvidjeti razradu i povećanje broja zamjenskih varijabli/kategorija u postojećim izvorima podataka i analizama kako bi se osigurala sveobuhvatna pokrivenost različitih skupina stanovništva.
- S vremenom bi zamjenske podatke trebalo prestati upotrebljavati, a sustave podataka ojačati.
- Prikupljačima i korisnicima podataka potrebno je više komplementarnih izvora podataka o jednakosti na temelju rasnog ili etničkog podrijetla kako bi se omogućilo učinkovito praćenje provedbe zakona o nediskriminaciji. Međutim, s obzirom na različite načine operacionalizacije rasnog ili etničkog podrijetla različite izvore podataka potrebno je tijekom vremena dodatno uskladiti ili koordinirati kako bi se povećala usporedivost (vidjeti vodeće načelo br. 3).

Primjeri nacionalne prakse

- Sveobuhvatni primjeri nacionalnih praksi navedeni su u izvješću [Analiza i usporedni pregled praksi prikupljanja podataka o jednakosti u Europskoj uniji: prikupljanje podataka u području etničke pripadnosti](#).

7. Prikupljanje podataka o iskustvu diskriminacije na temelju etničkog/rasnog podrijetla u ključnim područjima života

Podaci iz anketa FRA-e redovito pružaju prikaz opsega i prirode iskustva nejednakosti i rasne/etničke diskriminacije u EU-u. Pritom se upućuje na osnove diskriminacije i područja života obuhvaćena primjenjivim zakonodavstvom o nediskriminaciji u svim državama članicama EU-a (na primjer, direktive o rasnoj jednakosti i jednakosti pri zapošljavanju)⁴⁷.

⁴⁵ Farkas, L. (2017.), [Analysis and comparative review of equality data collection practices in the European Union: Data collection in the field of ethnicity \(Analiza i usporedni pregled praksi prikupljanja podataka o jednakosti u Europskoj uniji: prikupljanje podataka u području etničke pripadnosti\)](#), Luksemburg: Ured za publikacije Europske unije, 2017., str. 6.

⁴⁶ Vidjeti prethodnu bilješku.

⁴⁷ Direktivom o rasnoj jednakosti zabranjuje se izravna i neizravna diskriminacija na temelju rasnog ili etničkog podrijetla. U članku 3. o području primjene Direktive navodi se da se ona primjenjuje na zapošljavanje i zanimanje, strukovno osposobljavanje, radne uvjete i članstvo u radničkim organizacijama ili organizacijama poslodavaca, socijalnu zaštitu, uključujući socijalnu sigurnost i zdravstvenu zaštitu, socijalne pogodnosti, obrazovanje i pristup robi i uslugama te pružanje robe i usluga dostupnih javnosti, uključujući one u području stanovanja. Direktivom o jednakosti pri zapošljavanju zabranjuje se izravna i neizravna diskriminacija na temelju

Nadalje, podaci FRA-e pokazuju da je prevalencija rasne/etničke diskriminacije i dalje visoka, i tijekom vremena i među različitim skupinama stanovništva u različitim državama članicama. Ti podaci pokazuju i da žrtve diskriminacije obično ne prijavljuju incidente koje dožive nijednom tijelu, i to iz niza razloga, među ostalim zbog neznanja komu se obratiti⁴⁸.

Kao posljedica toga incidenti su i dalje uglavnom nevidljivi institucijama koje imaju zakonsku obvezu pomoći žrtvama diskriminacije, uključujući tijela za jednakost. Pokazuje se da je ta pojava, koja je poznata i kao nedovoljna prikazanost stvarnih slučajeva diskriminacije, velik izazov kad je u pitanju pružanje pouzdane slike o razmjerima rasne/etničke diskriminacije jer to znači da je vidljiv samo mali dio stvarne diskriminacije koju su doživjele ugrožene osobe („vrh ledenog brijega“). Stoga podaci iz anketa pružaju najbolje približne pokazatelje stvarnosti na terenu.

Podaci iz anketa FRA-e pokazuju i da, primjerice, mnogi Romi, Putnici, muslimani, Židovi, imigranti i njihovi potomci ne mogu sa sigurnošću reći doživljavaju li diskriminaciju na temelju svoje rase ili etničke pripadnosti, kao što to mogu reći kad je riječ o njihovoj vjeri ili uvjerenju. Podaci FRA-e dosljedno pokazuju i da mnoge osobe u EU-u doživljavaju višestruku i intersekcijsku diskriminaciju na temelju različitih kombinacija osnova. *Intersekcijska diskriminacija* podrazumijeva istodobnu izloženost nekolicini međusobno povezanih vrsta diskriminacije na način da su neodvojive i da proizvode specifične nove vrste diskriminacije⁴⁹.

Obrazloženje

Objektivni, pouzdani i usporedivi podaci na temelju kojih se dokumentiraju iskustva nejednakosti i diskriminacije ključan su alat za stvaranje politika na temelju dokaza. Kao što je već navedeno, zamjenski podaci rijetko daju pouzdanu sliku diskriminacije koja utječe na rasne skupine i etničke manjine. Prikupljanje podataka o iskustvima diskriminacije različitih skupina na različitim osnovama i u različitim područjima života jedan je od najučinkovitijih načina ocjenjivanja djelotvorne provedbe zakona o suzbijanju diskriminacije. To je snažan alat kojim se prati u kojoj se mjeri saznanja o rasnoj ili etničkoj pristranosti mogu upotrijebiti, na primjer u pitanjima pristupa zapošljavanju, stanovanja, obrazovanja, zdravstva te robe i usluga, kao i u susretima s tijelima za izvršavanje zakonodavstva.

„Procesima kao što su atribucija ili pripisivanje, odstranjivanje (definiranje osoba na temelju koncepta ‚drugosti‘), grupiranje i stereotipiziranje stvara se, utemeljuje ili nameće rasno ili etničko podrijetlo. Rasni ili etnički identitet ne mora odgovarati onome što treća strana percipira ili pretpostavlja. Identitet je fluidan i može se mijenjati tijekom vremena. Međutim, to ne mora nužno utjecati na način na koji se ta osoba percipira”⁵⁰. Određena razina grupiranja neizbježna je u prikupljanju i analizi

---

vjere ili uvjerenja, invaliditeta, dobi ili seksualne orijentacije. U članku 3. o području primjene Direktive navodi se da se ona primjenjuje na područja zapošljavanja i zanimanja, strukovnog osposobljavanja, radnih uvjeta i članstva u radničkim organizacijama ili organizacijama poslodavaca.

⁴⁸ FRA (2021.), [Equality in the EU 20 years on from the initial implementation of the equality directives \(Jednakost u EU-u 20 godina nakon početne provedbe direktiva o jednakosti\)](#). Luksemburg, Ured za publikacije, str. 13. Na temelju teorije Kimberlé Crenshaw Europska komisija prepoznala je „da pojedinci mogu biti pripadnici nekoliko skupina u nepovoljnom položaju u isto vrijeme i potencijalno trpjeti određene oblike diskriminacije”. Vidjeti i definicije Europskog instituta za ravnopravnost spolova (EIGE) koje se odnose na „višestruku diskriminaciju” na <https://eige.europa.eu/thesaurus/terms/1297?lang=hr> i „intersekcijsku diskriminaciju” na <https://eige.europa.eu/thesaurus/terms/1492?lang=hr>.

⁴⁹ Vidjeti prethodnu bilješku, str. 11.

⁵⁰ Farkas, L. (2017.), [The meaning of racial or ethnic origin in EU law: between stereotypes and identities \(Značenje rasnog ili etničkog podrijetla u pravu EU-a: između stereotipa i identiteta\)](#), Luksemburg, Ured za publikacije Europske unije, 2017., str. 37.

statističkih podataka, a može biti i nužna. Međutim, prikupljači podataka i korisnici podataka o takvom grupiranju moraju biti svjesni rizika koji takav odabir grupiranja može predstavljati.

Smjernice

- Svakom pitanju o iskustvima diskriminacije treba prethoditi definicija diskriminacije. Ključno je i da se ispitanici u bilo kojem trenutku tijekom prikupljanja podataka mogu vratiti na tu definiciju. Kako bi se to omogućilo, prikupljači podataka moraju osigurati da ispitanici mogu pristupiti i razumjeti danu definiciju (upotrebom pokazne kartice ili pružanjem mogućnosti čitanja naglas u osobnom intervjuu ili upotrebom okvira s informacijama u internetskim anketama).
- Trebalo bi standardizirati format pitanja: pitanja o rasnoj/etničkoj diskriminaciji trebala bi se temeljiti na istoj logici na kojoj se temelje pitanja o diskriminaciji na drugim osnovama.
- Trebalo bi dati prednost zasebnim pitanjima o iskustvima diskriminacije u različitim područjima života (kao što su zapošljavanje, obrazovanje, zdravstvo, stanovanje, pristup robi i uslugama, pristup pravdi itd.), umjesto da se postavi samo jedno opće pitanje o diskriminaciji, a da se ne odredi o kojem je području riječ.
- Izračunavanje prevalencije diskriminacije za različita područja života ujedno omogućuje oblikovateljima politika da razviju i provode prilagođene politike o suzbijanju diskriminacije u svojem području. Kao što omogućuje usmjeravanje na određena područja politike, postavljanje zasebnih pitanja o različitim područjima života može ujedno pomoći ispitanicima da se prisjete važnih incidenata. U suprotnom, ako se postavi samo jedno pitanje, neki ispitanici mogli bi se uglavnom usredotočiti na situacije koje se odnose na zapošljavanje ili obrazovanje i zaboraviti na stanovanje ili trgovine i usluge. U području viktimizacije pokazalo se da konkretnija pitanja dovode do rezultata koji ukazuju na veću ukupnu prevalenciju nego što je to slučaj kad se postavlja manji broj općenitijih pitanja.
- Pitanja o iskustvima diskriminacije poželjno je postavljati za najmanje dva vremenska razdoblja, čime se ispitanicima omogućuje da razlikuju kratkoročna i dugoročna iskustva (na primjer, u 12 mjeseci, 24 mjeseca ili pet godina prije ankete).

Pokazalo se da taj postupak povećava pouzdanost i valjanost podataka jer se ispitanicima omogućuje da izvješćuju o relevantnim iskustvima u različitim fazama svojeg života⁵¹. Osim toga, odgovori na pitanja o iskustvu diskriminacije u kratkom razdoblju mogu pomoći u praćenju učinkovitosti nedavno provedenih mjera. Pri definiranju vremenskih razdoblja prikupljači podataka mogu razmotriti i definiciju određenih pokazatelja koji su posebno relevantni u ovom kontekstu, kao što je primjerice pokazatelj [10.3.1. Programa održivog razvoja do 2030.](#) (njime se nastoji utvrditi udio stanovništva koji je naveo da se osobno osjećao diskriminirano ili uznemiravano u prethodnih 12 mjeseci). Nadalje, vremenska razdoblja mogu se odabrati i na način koji omogućuje usporedbu s rezultatima drugih anketa, kao što su redovite ankete FRA-e.

---

⁵¹ Vidjeti, na primjer: FRA (2014.), [Violence against women: an EU-wide survey Main results \(Nasilje nad ženama: istraživanje provedeno u Europskoj uniji Kratki pregled rezultata\)](#), Luksemburg: Ured za publikacije Europske unije, (2015.).

- Kako bi obuhvatili intenzitet ili ponovna iskustva diskriminacije, prikupljači podataka mogu ispitanike pitati koliko su često u određenom vremenskom razdoblju doživljavali rasnu ili etničku diskriminaciju.
- Redoslijed pitanja i dodatna pitanja: preporučuje se da dio o diskriminaciji započne definicijom. Pitanja o stajalištima trebala bi prethoditi pitanjima o iskustvima, učestalosti i reakcijama (kao što je podnošenje pritužbe, pri čemu treba pitati i komu je osoba podnijela pritužbu ako je to učinila).
- Kako bi se utvrdila višestruka i interseksijska diskriminacija, prevalenciju diskriminacije koja se temelji na rasnom ili etničkom podrijetlu trebalo bi razmatrati u odnosu na prevalenciju diskriminacije na drugim osnovama i u kombinaciji s njom.⁵² Potrebno je uzeti u obzir [Smjernice za poboljšano prikupljanje i upotrebu podataka o jednakosti](#), a posebno smjernicu br. 6 „Osiguranje sveobuhvatnosti podataka o jednakosti”, u kojoj se preporučuje da države članice uključe mjerenje višestruke i interseksijske diskriminacije u sve postojeće sustave prikupljanja podataka. Na primjer, podaci prikupljeni o invaliditetu u idealnom bi slučaju trebali uključivati informacije o rasnom ili etničkom podrijetlu, spolu, dobi i drugim potencijalnim karakteristikama koje bi mogle dovesti do većeg rizika od diskriminacije na temelju više čimbenika ili interseksijske nejednakosti. Takva vrsta analize općenito zahtijeva veće uzorke kako bi se dobili pouzdani rezultati, a može se razmotriti i niz različitih izvora, uključujući velike ankete, administrativne i povezane podatke.
- Države članice potiču se da uvedu prikupljanje podataka o iskustvima rasne/etničke diskriminacije u sve ankete EU-a i nacionalne ankete (kao što je Anketa o radnoj snazi (LFS) i Statistika EU-a o životnim uvjetima (EU-SILC)) tako da uključe pitanja/module o diskriminaciji. To bi se moglo učiniti uvođenjem pojedinačnih varijabli / pitanja za ankete kojima se posebno mjeri percipirana rasna/etnička diskriminacija ili redovitom provedbom anketnih modula koji se temelje na određenim pitanjima kako bi se obuhvatio niz pitanja koja se odnose na rasnu ili etničku diskriminaciju, uznemiravanje motivirano pristranošću, rasizam i diskriminirajuće prakse profiliranja.
- Stope sudjelovanja i odgovora u anketi znatno se povećavaju „kad je tema studije od izravnog interesa za ispitanike, kao što je slučaj s iskustvima diskriminacije”⁵³.
- Prije prikupljanja podataka trebalo bi provesti istraživanje o kontekstu: za svako prikupljanje podataka važno je da se prije razvoja bilo kakvog oblika ankete i donošenja odluka o njemu prikupe podaci i informacije o kontekstu, odnosno o sastavu i koncentraciji skupina koje se anketiraju. Utemeljena odluka o najboljem mogućem obliku uzorka može se donijeti samo nakon sveobuhvatnog mapiranja informacija o ciljnoj populaciji u svakoj zemlji koja se anketira⁵⁴.

⁵² Na temelju teorije Kimberlé Crenshaw Europska komisija prepoznala je „da pojedinci mogu biti pripadnici nekoliko skupina u nepovoljnom položaju u isto vrijeme i potencijalno trpjeti određene oblike diskriminacije”. U: Europska komisija (2007.), [Tackling Multiple Discrimination - Practices, policies and laws \(Rješavanje problema višestruke diskriminacije. Prakse, politike i propisi\)](#), Luksemburg: Ured za publikacije Europske unije, 2007., str. 15.

⁵³ FRA (2017.), [Second European Union Minorities and Discrimination Survey - Technical Report \(Drugo istraživanje Europske unije o manjinama i diskriminaciji – tehničko izvješće\)](#), Luksemburg: Ured za publikacije Europske unije, 2017., str. 93.

⁵⁴ FRA (2017.), [Second European Union Minorities and Discrimination Survey - Technical Report \(Drugo istraživanje Europske unije o manjinama i diskriminaciji – tehničko izvješće\)](#), Luksemburg: Ured za publikacije Europske unije, 2017., str. 92.

- Potrebno je promicati razmjenu najboljih primjera iz prakse u mjerenju iskustava diskriminacije.

Primjeri nacionalne prakse

U **irskom** modulu za područje [jednakosti i diskriminacije](#) (za prvo tromjesečje 2019.) postavljena su pitanja o diskriminaciji za ključna područja života, uključujući diskriminaciju na radnom mjestu, pristup i postupanje u javnim i privatnim uslugama, obrazovanje, stanovanje, zdravstvo, prijevoz i kontakt s policijom. Kako bi se izmjerilo iskustvo diskriminacije na radnom mjestu, postavljena su sljedeća pitanja (na isti način u svim okruženjima):

DISCRIM_1 „Jeste li se u posljednje dvije godine osobno osjećali diskriminiranim na radnom mjestu?“

1. Da / 2. Ne / 3. Nije primjenjivo (ne radim, nisam radio/la u posljednje dvije godine) / 4. Ne znam

IF DISCRIM_1=1 -> **WHY**

WHY „Zašto mislite da ste bili diskriminirani – je li to zbog vašeg/vaše/vaših? (moguće je dati više odgovora)

1. roda
2. bračnog stanja
3. obiteljskog stanja (npr. zbog trudnoće ili djece ili skrbi za druge uzdržavane osobe)
4. vjerskih uvjerenja
5. seksualne orijentacije
6. dobi
7. invaliditeta
8. rase (uključujući boju kože, nacionalnost, etničko ili nacionalno podrijetlo)
9. pripadnosti zajednici Putnika
10. drugo (navedite što)

Daljnja pitanja odnose se na prirodu diskriminacije, njezinu učestalost, ozbiljnosti njezina učinka te na to je li poduzeta neka mjera kako bi se odgovorilo na nju (kao što je pritužba ili pravni postupak).

U **Njemačkoj** je organizacija iz zajednice Each One Teach One (EOTO) pokrenula projekt [#Afrozensus](#) u suradnji s organizacijom Citizens For Europe (CFE) kako bi ispitala živote i iskustva diskriminacije osoba afričkog podrijetla (uključujući crnce, Afrikance i stanovnike Njemačke koji su pripadnici afričke dijaspe). Taj projekt, koji je financirala njemačka Savezna agencija za borbu protiv diskriminacije (FADA), uključuje internetsku anketu i kvalitativno istraživanje (stručni intervjui i fokusne grupe). Upitnik u internetskoj anketi sadržava različite module. Jedan od njih osmišljen je tako da detaljno obuhvati iskustva diskriminacije na različitim osnovama u svim relevantnim područjima života. Projekt je zamišljen kao panel, a EOTO u budućnosti planira ponoviti internetsku anketu kako bi mjerio rasizam prema crncima tijekom vremena.

U **Njemačkoj** je pokrenut [Rassismusmonitor](#) – novi projekt koji je pokrenuo DeZIM-Institut (Njemački centar za istraživanje integracije i migracija) i koji financira Savezno ministarstvo za obitelj, starije građane, žene i mlade – kojemu je cilj ispitati uzroke, razmjere i posljedice rasizma u Njemačkoj. Tim se projektom namjerava pružiti učinkovit alat za praćenje rasizma kombiniranjem kvantitativnih, kvalitativnih i eksperimentalnih metoda. Osim anketa među reprezentativnom populacijom i posebnih anketa istraživanja među onima koji su pogođeni rasizmom primjenjivat će se i pravni, statistički, socijalno-psihološki i drugi interdisciplinarni pristupi.

Norveška je 2020. provela svoju prvu [anketu o kvaliteti života](#) među nacionalnom populacijom u kojoj se ispitanike pitalo jesu li u posljednjih 12 mjeseci doživjeli da se prema njima postupalo lošije nego prema drugima (diskriminacija). Odgovore su davali ispitanici raspoređeni u sljedeće skupine: *osobe imigrantskog podrijetla, Norvežani kojima su roditelji imigranti i ostalo stanovništvo*. Od ispitanika se zatim tražilo da sa sljedećeg popisa odaberu „razlog(e) diskriminacije”:

- *dob*
- *rod*
- *bolest/ozljeda*
- *invaliditet*
- *etničko podrijetlo*
- *boja kože*
- *vjera/uvjerenja*
- *politička stajališta*
- *seksualni identitet*.

Primjeri iz anketa FRA-e

[Mjerenje diskriminacije u FRA-inim anketama EU-MIDIS](#): u anketama EU MIDIS i naknadnim anketama o Romima, Romima i Putnicima te imigrantima i potomcima imigranata ispitanike se pita jesu li se osjećali diskriminiranim na jednoj ili više osnova – boja kože, etničko ili imigrantsko podrijetlo, vjera ili religijska uvjerenja, spol, dob, invaliditet, seksualna orijentacija i „drugi” razlozi – u različitim područjima i aktivnostima: pri traženju zaposlenja, na poslu, u okviru obrazovanja ili u kontaktu s osobljem škole njihove djece, u pristupu zdravstvenoj skrbi, u vezi sa stanovanjem i pri upotrebi javnih ili privatnih usluga (kao što su javni prijevoz, upravni uredi, pri ulasku u noćni klub, restoran ili hotel te pri ulasku u trgovinu ili boravku u njoj).

Od ispitanika koji su naveli da su doživjeli diskriminaciju na barem jednoj od tri specifične osnove – boja kože, etničko ili imigrantsko podrijetlo te vjera ili religijska uvjerenja – tražilo se da navedu dodatne pojedinosti o incidentu, pri čemu se primjenjivao generički izraz „etničko ili imigrantsko podrijetlo”. Generički izraz „etničko ili imigrantsko podrijetlo” označava rasnu/etničku diskriminaciju kako je objašnjeno u ovim smjernicama.

Tekst i redosljed pitanja

Anketa uključuje definiciju diskriminacije, koja se pokazuje ispitanicima prije nego što im se postavi pitanje o njihovim stvarnim iskustvima diskriminacije: „Želio/željela bih vam postaviti nekoliko pitanja o ljudskim pravima. Osnovno pravo je pravo na jednako postupanje. Ipak, neke osobe mogu doživjeti diskriminaciju. Diskriminacija podrazumijeva situacije u kojima se prema jednoj osobi postupa lošije nego prema drugoj zbog boje kože, dobi, spola, seksualne orijentacije, invaliditeta, etničkog podrijetla, vjere ili religijskih uvjerenja”.

Tekst pitanja za ispitanike koji su tražili zaposlenje u posljednjih pet godina: „Pri traženju zaposlenja u posljednjih pet godina⁵⁵ jeste li se ikada osjećali diskriminiranim iz nekog od sljedećih razloga? Navedite sve što je primjenjivo”.

1. *boja kože ili rasno podrijetlo*
2. *etničko ili imigrantsko podrijetlo*
3. *vjera ili religijska uvjerenja*
4. *dob (na primjer, smatrani ste premladim ili prestarim)*

---

⁵⁵ U anketama FRA-e postavljaju se pitanja o iskustvima diskriminacije za dva razdoblja: 12 mjeseci i pet godina prije ankete.

5. spol/rod (na primjer, zato što ste muškarac ili žena)
6. invaliditet
7. seksualna orijentacija (na primjer, zašto ste homoseksualac, lezbijka ili biseksualna osoba)
8. rodni identitet ili rodno izražavanje (ovo uključuje, na primjer, transrodne ili nebinarne osobe ili transvestite) – AKO JE RIJEČ O CAPI MODELU: ANKETAR: PROČITAJTE OBJAŠNJENJE / AKO JE RIJEČ O CASI MODELU / MODELU KOJI SE PROVODI PUTEH INTERNETA: INFORMATIVNI GUMB: Na primjer, osoba koja je rođena kao dječak, ali se poslije osjeća kao djevojčica/žena ili je rođena kao djevojčica, ali se poslije osjeća kao dječak/muškarac. Ili osoba koja nosi odjeću koja je obično namijenjena za suprotni spol.
9. drugo (obrazložiti): OTVORITE OKVIR ZA UNOS TEKSTA I NAVEDITE RAZLOG
10. U takvoj se situaciji nisam osjećao/la diskriminirano ni iz jednog razloga
  - 96 – Ne želim odgovoriti
  - 97 – Ne razumijem pitanje
  - 99 – Ne znam

Od ispitanika koji su naveli da su doživjeli diskriminaciju na barem jednoj od tri specifične osnove – 1. boja kože ili raso podrijetlo, 2. etničko ili imigrantsko podrijetlo, 3. vjera ili religijska uvjerenja – traži se da iznesu dodatne pojedinosti o incidentu, o tome je li podnesena pritužba i, ako jest, kojoj instituciji/tijelu.

8. Osiguravanje dostatnih proračunskih sredstava za redovite ankete na temelju kojih se prikupljaju podaci o jednakosti u pogledu rasnog/etničkog podrijetla, posebno kad administrativno prikupljanje podataka nije moguće

Obrazloženje

Vlade moraju osigurati redovito prikupljanje podataka o jednakosti radi praćenja poštovanja obveza u skladu s pravom EU-a, čak i kad administrativno prikupljanje podataka nije moguće. U tim je slučajevima na nacionalnoj/regionalnoj razini potrebno izdvojiti dostatna proračunska sredstva za prikupljanje podataka o jednakosti u pogledu rasnog/etničkog podrijetla u okviru redovitih nacionalnih/regionalnih anketa koje provodi nadležno tijelo (tj. tijelo koje raspolaže relevantnim stručnim znanjem i kapacitetom za istraživanje).

Smjernice

- Ako se prikupljanje podataka o jednakosti na temelju rasnog ili etničkog podrijetla ne provodi s pomoću administrativnih izvora ili anketa, države članice mogle bi osigurati **dostatna proračunska sredstva za prikupljanje takvih podataka s pomoću sveobuhvatne nacionalne ankete** svakih četiri do pet godina. Takva bi anketa trebala:
  - biti reprezentativna za sve ciljne skupine relevantne za politiku u svrhu razvrstavanja podataka na temelju rasnog ili etničkog podrijetla
  - biti usmjerena tako da obuhvaća raznolikost zajednica/skupina u zemlji koje se samoidentificiraju na temelju rasnog ili etničkog podrijetla
  - biti usmjerena i na obuhvaćanje populacija i skupina koje se definiraju kao „teško dostupne“, uključujući osobe koji žive u siromaštvu; to bi podrazumijevalo i prevođenje instrumenta ankete (upitnik i ostali materijali za terenski rad) na jezike relevantne za te skupine te angažiranje organizacija zajednice, posrednika i drugih anketara⁵⁶

⁵⁶ Gospodarska komisija Ujedinjenih naroda za Europu (UNECE) (2020.), [Poverty Measurement – Guide to Data Disaggregation \(Mjerenje siromaštva – Vodič za razvrstavanje podataka\)](#), str. 70. .

- temeljiti se na veličinama uzoraka koje su dovoljne da omoguće detaljniju analizu podataka radi utvrđivanja zemljopisnih razlika i (intersekcijskih) nejednakosti; to znači da bi neto veličina uzorka trebala biti dovoljno velika da omogući daljnje razvrstavanje podataka s obzirom na zemljopisnu raspodjelu, dob, spol/rod i obrazovanje
- omogućiti proizvodnju pouzdanih i valjanih podataka za sve ciljane skupine relevantne za politiku – odnosno primjenu ažuriranih smjernica i standarda o mjerenju ankete i obliku ankete (uzorkovanja) za teško dostupne populacije.
- Redovite ankete na temelju kojih se prikupljaju podaci o jednakosti u pogledu rasnog ili etničkog podrijetla mogu se provoditi kao neovisne ankete s posebnim naglaskom na skupine stanovništva koje se samoidentificiraju na temelju rasnog ili etničkog podrijetla ili u okviru opće ankete o jednakosti (tj. ankete kojom bi se sveobuhvatno obuhvatile i druge zaštićene karakteristike). Može ih provoditi, na nacionalnoj (i, ako je relevantno, regionalnoj) razini, nadležno tijelo, statistički zavod ili istraživačka organizacija, koji raspolažu relevantnim kapacitetom i stručnim znanjem za istraživanje na temelju prethodno navedenih vodećih načela (uključujući mapiranje i procjene potreba itd.).

Primjeri nacionalne prakse

U **Italiji** je Istat 2015. proveo anketu o „[integraciji druge generacije](#)” (ISG), koju su sufinancirali Ministarstvo unutarnjih poslova i Europski fond za integraciju državljana trećih zemalja (EFI).

Luksemburg je 2021. pokrenuo nacionalnu [anketu o iskustvima rasizma i etno-rasne diskriminacije](#) u kojoj će se razmatrati pitanja kao što su: U kojoj su mjeri rasizam i etno-rasna diskriminacija rašireni u Luksemburgu? Koje su skupine time uglavnom pogođene? U kojim kontekstima i situacijama stanovnici percipiraju diskriminirajuće ponašanje i postupanje? U kojim područjima i kako se mogu poduzeti mjere za borbu protiv ovih problema?

Anketu koordinira Ministarstvo obitelji, integracije i šire regije, a provodi Luksemburški institut za socioekonomska istraživanja (LISER) u suradnji s centrom *Centre d'étude et de formation interculturelles et sociales* (CEFIS).

Na upitnik će odgovarati 15 000 nasumično odabranih stanovnika, pri čemu će skupine stanovništva izložene riziku biti zastupljene u većem broju. Anketa će biti dostupna na pet jezika (francuski, luksemburški, njemački, engleski i portugalski), a provodit će se uglavnom putem interneta. Odnosi se i na Luksemburžane i na osobe s imigrantskim podrijetlom.

Upitnik uključuje pitanja o osobnim karakteristikama ispitanika, njihovu stajalištu o rasizmu, mišljenjima o imigraciji i raznolikosti i percepciji etno-rasne diskriminacije u Luksemburgu koju su iskusili kao svjedok ili žrtva. Podaci prikupljeni u anketi upotrijebit će se za utvrđivanje sektora u kojima su potrebne posebne mjere. Uzet će se u obzir i pri oblikovanju preporuka u okviru politike za borbu protiv rasizma i diskriminacije. Ta se pitanja razmatraju u nekoliko područja kao što su zapošljavanje, stanovanje, pristup zdravstvenoj skrbi, obrazovanje i socijalne mreže: [racism \(liser.lu\)](#).

U **Norveškoj** je Norveška uprava za djecu, mlade i obitelj 2020. sufinancirala nacionalnu [anketu o kvaliteti života](#), zajedno s Norveškom upravom za zdravstvo. Anketa je uključivala pitanja o kvaliteti života, zadovoljstvu vlastitim fizičkim i duševnim zdravljem te o optimizmu u pogledu budućnosti, iskustvu u pogledu ciljeva i predanosti u svakodnevnom životu itd. Anketa je ponovljena 2021., a gaji se nada da će se ponavljati i u budućnosti, na godišnjoj razini ili rjeđe.

Daljnja etička razmatranja za potrebe prikupljanja podataka na temelju rasnog ili etničkog podrijetla⁵⁷

- **Svi ispitanici moraju dobrovoljno sudjelovati.** Posebno je važno da se ciljne skupine ne osjećaju ugroženo zbog toga što im se pristupa radi sudjelovanja u anketi i da ne osjećaju prisilu ili obvezu sudjelovanja zbog straha od negativnih posljedica, a njihovo sudjelovanje ne bi smjelo narušiti povjerenje u nadležna tijela. Osim toga, sudjelovanje u anketi mnogima iz ciljnih skupina može biti nepoznato iskustvo, a to podrazumijeva rizik od izazivanja osjećaja srama ili straha. Stoga je izgradnja povjerenja od ključne važnosti.
- Iako **sudjelovanje organizacija iz zajednice, posrednika i drugih anketara** može pomoći u promicanju ankete s obzirom na njihov položaj i utjecaj unutar njihovih zajednica, važno je da ciljne skupine ne osjećaju obvezu sudjelovanja, stoga treba pažljivo razmotriti oslanjanje na, primjerice, vjerske vođe. Kad je riječ o anketiranju zajedno s drugim anketarima, valja napomenuti da neke zajednice mogu biti male, a ponekad prisutnost osobe iz iste etničke skupine tijekom intervjua može dovesti do zabrinutosti za vlastitu privatnost ili nespremnosti na iskreno odgovaranje na osjetljiva pitanja.
- Slično tomu, od ključne su važnosti **informirani pristanak na sudjelovanje i pravo na neodgovaranje na pitanje. Potrebna je jasna komunikacija kojom anketu treba objasniti na jednostavan i razumljiv način.** Ispitanicima treba omogućiti jednostavan i jasan način odustajanja od ankete.
- Stvaranjem **sigurnog okruženja u kojem ispitanici mogu odgovarati na pitanja vlastitim tempom, u privatnosti, bez straha da će ih drugi članovi kućanstva ili prolaznici čuti,** izgrađuje se povjerenje i poboljšava iskustvo ispitanika, što u konačnici dovodi do dobivanja boljih podataka.
- **Odabir odgovarajućeg anketara** (među ostalim s obzirom na spol, jezik ili iskustvo migracije) može povećati stopu odgovora te stopu prihvaćanja među ispitanicima, čime se poboljšavaju rezultati ankete.
- **Osposobljavanje anketara** trebalo bi uključivati module o raznolikosti i antirasizmu kako bi se smanjila mogućnost nelagode pri interakciji s ispitanicima.
- Osim toga, načela izbjegavanja štete trebalo bi proširiti tako da su njima obuhvaćeni i anketari. Kad **anketari** tijekom projekta **posjećuju domove** njima nepoznatih osoba, izlažu se određenom riziku i mogu susresti ispitanike kojima će intervju izazvati traumatična sjećanja.
- Upozoravanje **službi za potporu** važno je pri radu s najranjivijim pripadnicima zajednice, kao što su osobe koje su možda doživjele ugnjetavanje, nasilje ili seksualno zlostavljanje i koje bi još uvijek mogle biti u opasnosti.
- U nekim se zemljama **etnička samoidentifikacija smatra posebno osjetljivim i teškim pitanjem.** Preporučuje se da se ispitanike upozori na to prije postavljanja pitanja kako bi imali mogućnost u potpunosti ga preskočiti ako to žele.
- Zemlje i prikupljače podataka potiče se da podupiru i promiču „**vlasništvo nad podacima**” među etničkim/rasnim manjinama, na primjer u okviru suradnje s etničkim zajednicama u analizi podataka te predstavljanju i širenju rezultata.

---

⁵⁷ Na temelju FRA-ina iskustva u anketiranju teško dostupnih populacija i (etničkih) manjina te imigranata i potomaka imigranata.

KONTAKT S EU-om

Osobno

U cijeloj Europskoj uniji postoje stotine informacijskih centara Europe Direct. Adresu najbližeg centra možete pronaći na: https://europa.eu/european-union/contact_hr

Telefonom ili e-poštom

Europe Direct je služba koja odgovara na vaša pitanja o Europskoj uniji. Možete im se obratiti:

- na besplatni telefonski broj: 00 800 6 7 8 9 10 11 (neki operateri naplaćuju te pozive)
- na broj: +32 22999696 ili
- e-poštom preko: https://europa.eu/european-union/contact_hr

PRONAĐITE INFORMACIJE O EU-u

Na internetu

Informacije o Europskoj uniji na svim službenim jezicima EU-a dostupne su na portalu Europa: https://europa.eu/european-union/index_hr

Publikacije EU-a

Besplatne publikacije EU-a i publikacije EU-a koje se plaćaju možete preuzeti ili naručiti putem internetske stranice: <https://op.europa.eu/hr/publications>. Za više primjeraka besplatnih publikacija obratite se službi Europe Direct ili najbližem informacijskom centru (vidjeti https://europa.eu/european-union/contact_hr).

Zakonodavstvo EU-a i povezani dokumenti

Za pristup pravnim informacijama iz EU-a, uključujući cjelokupno zakonodavstvo EU-a od 1952. na svim službenim jezičnim verzijama, posjetite internetske stranice EUR-Lexa: <http://eur-lex.europa.eu>

Otvoreni podaci iz EU-a

Portal otvorenih podataka EU-a (<http://data.europa.eu/euodp/hr>) omogućuje pristup podatkovnim zbirkama iz EU-a. Podatci se mogu besplatno preuzimati i ponovno uporabiti u komercijalne i nekomercijalne svrhe.

Ured za publikacije
Europske unije